

Η

ΕΝΙΑΙΑ ΑΡΧΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ

6ο ΚΛΙΜΑΚΙΟ

Συνήλθε στην έδρα της στις 5 Απριλίου 2023 με την εξής σύνθεση: Ελένη Σβολοπούλου, Πρόεδρος, Γερασιμούλα - Μαρία Δρακονταειδή, Μέλος και Σωτηρία Σταματοπούλου, Μέλος και Εισηγήτρια.

Για να εξετάσει την προδικαστική προσφυγή με ημερομηνία 24/2/2023 και με Γενικό Αριθμό Κατάθεσης (ΓΑΚ) Ε.Α.ΔΗ.ΣΥ. 263/2.3.2023 του ... φορέα με την επωνυμία «...» με το διακριτικό τίτλο «...» (εφεξής η «προσφεύγουσα»), που εδρεύει στην ... , οδός ... αριθ. ... όπως εκπροσωπείται νόμιμα.

Κατά της ... (εφεξής η «αναθέτουσα αρχή»), που εδρεύει στα ... οδός ... αρ. ... όπως εκπροσωπείται νόμιμα.

Με την υπό κρίση προδικαστική προσφυγή η προσφεύγουσα ζητά την ακύρωση, άλλως τροποποίηση της προσβαλλόμενης με αριθμό ... απόφασης της ... Επιτροπής της αναθέτουσας αρχής, κατά το μέρος που με την απόφαση αυτή απορρίφθηκε η προσφορά της και η αιτιολόγηση, που υπέβαλε στο πλαίσιο του άρθρου 88 του ν. 4412/2016, κατόπιν σχετικής πρόσκλησης της αναθέτουσας αρχής.

Η συζήτηση άρχισε αφού το Κλιμάκιο άκουσε την Εισηγήτρια.

Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα

Σκέφτηκε κατά τον Νόμο

1. Επειδή για την άσκηση της προσφυγής καταβλήθηκε το νόμιμο παράβολο ποσού 12.096,77€, σύμφωνα με τα άρθρα 363 του ν. 4412/2016 και 5 του π.δ. 39/2017 και με βάση την εκτιμώμενη αξία της σύμβασης, ποσού 2.419.354,84€ χωρίς Φ.Π.Α. (βλ. ηλεκτρονικό παράβολο με κωδικό...).

2. Επειδή δυνάμει της από ... Διακήρυξης, που εγκρίθηκε με την υπ' αριθμό ... απόφαση της ... Επιτροπής της αναθέτουσας αρχής, προκηρύχθηκε ανοικτός ηλεκτρονικός διαγωνισμός για την ανάδειξη αναδόχου του έργου με τίτλο «...», Υποέργο 1: «...», συνολικής εκτιμώμενης

Αριθμός απόφασης: 599 /2023

αξίας 2.419.354,84€, χωρίς ΦΠΑ. Ως κριτήριο ανάθεσης της σύμβασης ορίστηκε η πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά μόνο βάσει τιμής (χαμηλότερη τιμή). Το αντικείμενο του έργου αφορά σε ... . Το πλήρες κείμενο της διακήρυξης καταχωρήθηκε στο ΚΗΜΔΗΣ στις 19-10-2022 με μοναδικό ΑΔΑΜ ... καθώς και στη διαδικτυακή πύλη του ΕΣΗΔΗΣ, όπου ο προκείμενος διαγωνισμός έλαβε συστημικό αριθμό ... Ως καταληκτική ημερομηνία υποβολής των προσφορών ορίστηκε η 23/8/2022 και ως ημερομηνία ηλεκτρονικής αποσφράγισης αυτών η 29/8/2022. Στον διαγωνισμό έλαβαν μέρος επτά (7) οικονομικοί φορείς, μεταξύ των οποίων και η προσφεύγουσα. Μετά την αποσφράγιση των φακέλων δικαιολογητικών και οικονομικών προσφορών, η Επιτροπή του Διαγωνισμού συνέταξε «Πίνακα συμμετεχόντων κατά σειρά μειοδοσίας», στον οποίο κατετάγησαν οι διαγωνιζόμενοι με βάση το ποσοστό μείωσης εκπτώσεως που προσέφερε ο καθένας, ως εξής: 1) ... (προσφεύγουσα), με ποσοστό έκπτωσης 48,08%, 2) ... με ποσοστό έκπτωσης 45,77%, 3) ... με ποσοστό έκπτωσης 41,23%, 4) ..., με ποσοστό έκπτωσης 35,77%, 5) ..., με ποσοστό έκπτωσης 27,23%, 6) ... με ποσοστό έκπτωσης 14,00% και 7) ... με ποσοστό έκπτωσης 2,00%. Με την υπ' αριθ. πρωτ. ... πρόσκληση που κοινοποιήθηκε διά της «Επικοινωνίας» του διαγωνισμού στις 21/11/2022, η αναθέτουσα αρχή κάλεσε, σύμφωνα με το άρθρο 4.1 της διακήρυξης, τους τρεις πρώτους σε σειρά μειοδοσίας οικονομικούς φορείς, δηλαδή την προσφεύγουσα και τις εταιρείες ... και ... να εξηγήσουν την προσφερόμενη από αυτούς τιμή εντός αποκλειστικής προθεσμίας είκοσι (20) ημερών από την κοινοποίηση της πρόσκλησης και τούτο διότι οι οικονομικές προσφορές τους παρουσίαζαν απόκλιση άνω των (10) δέκα ποσοστιαίων μονάδων από τον μέσο όρο των παραδεκτών προσφορών. Η προσφεύγουσα, η οποία είχε αναδειχθεί πρώτη μειοδότρια, όπως και οι επόμενοι δύο σε σειρά μειοδοσίας οικονομικοί φορείς ανταποκρίθηκαν στην άνω πρόσκληση και υπέβαλαν εμπροθέσμως την αιτιολόγηση της οικονομικής προσφοράς τους. Ειδικότερα, η προσφεύγουσα υπέβαλε εμπροθέσμως, στις 9-12-2022 μέσω της «Επικοινωνίας» του ΕΣΗΔΗΣ το Τεύχος αιτιολόγησης της οικονομικής προσφοράς της. Η Επιτροπή του διαγωνισμού με το από 6-2-2023 Πρακτικό Ι έκρινε ως μη επαρκείς τις παρασχεθείσες εξηγήσεις τόσο της προσφεύγουσας όσο και των άλλων δύο οικονομικών φορέων που κλήθηκαν προς τούτο. Ως προς την

Αριθμός απόφασης: 599 /2023

αιτιολόγηση της οικονομικής προσφοράς της προσφεύγουσας στο Πρακτικό Ι της Επιτροπής του διαγωνισμού διαλαμβάνονται τα ακόλουθα: «...• Για το άρθρο A.1.1, δηλώνει ότι θα χρησιμοποιήσει έναν Εκσκαφέα (δεν διευκρινίζεται τι τύπου) και έναν εργάτη, για το άρθρο A.1.2 έναν Εκσκαφέα, ένα φορτηγό και έναν εργάτη και για το άρθρο A.1.3 έναν εκσκαφέα, ένα φορτηγό, έναν φορτωτή και δύο εργάτες. Μ' αυτά τα μηχανήματα μόνο δεν μπορεί να κατασκευαστούν τα άρθρα αυτά σωστά, καθώς δεν διασφαλίζεται ούτε η διάστρωση ούτε η συμπύκνωση των προϊόντων .... • Ως προς τον Εκσκαφέα που δηλώνει ότι θα χρησιμοποιήσει χωρίς να διευκρινίζει αν είναι ερπυστριοφόρος ή λαστιχοφόρος, η Υπηρεσία θεωρεί ότι: στην περίπτωση που είναι ερπυστριοφόρος το υπολογιζόμενο κόστος (35 €/h = 280 €/8ωρο) είναι πολύ λίγο, ενώ στην περίπτωση που πρόκειται για λαστιχοφόρο η παραγωγικότητά του (163,83m³/h) είναι πολύ μεγάλη. • Για το άρθρο A.4 παρουσιάζει μηδενικό κόστος, κάτι που δεν μπορεί να ισχύει, καθώς για τη μόρφωση πρανών χρησιμοποιούνται μηχανήματα και εργάτες που παράγουν εργασία, η οποία δεν αποζημιώνεται από κανένα άλλο άρθρο. • Για το άρθρο B.4 παρουσιάζει μηδενικό κόστος, κάτι που δεν μπορεί να ισχύει, καθώς για την τοποθέτηση .... εντός ..., πρέπει να χρησιμοποιηθούν κοστοβόρες τεχνικές, όπως π.χ. άντληση υδάτων ή προσωρινή εκτροπή ροής. • Δεν αναλύει την αντιστοιχία του βάρους των λίθων στα άρθρα B.3.3 και B.5.1 σε όγκο, ώστε να αντιστοιχιστεί η προσφορά που έχει δεχτεί για την προμήθειά τους σε κόστος/m³». Η Επιτροπή του Διαγωνισμού εισηγήθηκε την απόρριψη των αιτιολογήσεων και των επόμενων δύο σε σειρά μειοδοσίας οικονομικών φορέων «...» και «...» και την ανάδειξη ως προσωρινού αναδόχου του οικονομικού φορέα «...» με μέση έκπτωση προσφοράς 35,77%. Το ως άνω Πρακτικό Ι επικυρώθηκε με την ... απόφαση της ... Επιτροπής, με την οποία κρίθηκαν ως μη επαρκείς οι εξηγήσεις τόσο της προσφεύγουσας, όσο και των επόμενων δύο σε σειρά μειοδοσίας συμμετεχόντων, και αναδείχθηκε προσωρινή ανάδοχος η τέταρτη σε σειρά μειοδοσίας εταιρεία «...». Κατά της απόφασης αυτής ανάδειξης προσωρινού αναδόχου στρέφεται η προσφεύγουσα, κατά το μέρος που απορρίφθηκε η προσφορά της και ζητά την ακύρωσή της για τους λόγους που αναπτύσσονται στην υπό εξέταση προσφυγή.

Αριθμός απόφασης: 599 /2023

3. Επειδή, ο διαγωνισμός, ενόψει του αντικειμένου της σύμβασης (έργο), της συνολικής εκτιμώμενης αξίας της, χωρίς ΦΠΑ, του χρόνου έναρξης της διαδικασίας ανάθεσης, καθώς επίσης και της νομικής φύσης της αναθέτουσας αρχής υπάγεται στις διατάξεις του ν. 4412/2016 και δη του Βιβλίου Ι αυτού. Συνακόλουθα, η κρινόμενη διαφορά διέπεται από τις διατάξεις του Βιβλίου IV του Ν. 4412/2016, η δε Ε.Α.ΔΗ.ΣΥ. ενώπιον της οποίας ασκείται η προσφυγή είναι αρμόδια για την εξέτασή της.

4. Επειδή η προσφυγή έχει ασκηθεί εμπρόθεσμα, καθώς η προσβαλλόμενη απόφαση κοινοποιήθηκε στους συμμετέχοντες μέσω της λειτουργικότητας «επικοινωνία» του ΕΣΗΔΗΣ στις 15-2-2023 και η προσφυγή κατατέθηκε στον ηλεκτρονικό τόπο του διαγωνισμού στις 24-2-2023, δηλαδή εντός της προβλεπόμενης δεκαήμερης προθεσμίας από την κοινοποίηση, ενώ επίσης ασκήθηκε με τη χρήση του τυποποιημένου εντύπου του Παραρτήματος Ι του π.δ. 39/2017 και είναι ηλεκτρονικώς υπογεγραμμένη.

5. Επειδή η προσφεύγουσα, ως προσφέρουσα και αναδειχθείσα πρώτη μειοδότη, έχει προφανές έννομο συμφέρον για την άσκηση της προσφυγής, επιδιώκοντας ευλόγως την ακύρωση της προσβαλλόμενης απόφασης κατά το μέρος που απορρίπτει την προσφορά της και αναδεικνύει προσωρινή ανάδοχο την τέταρτη σε σειρά μειοδοσίας συμμετέχουσα εταιρεία.

6. Επειδή η αναθέτουσα αρχή, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 365 της παρ. 1 του ν. 4412/2016, κοινοποίησε μέσω της λειτουργικότητας «επικοινωνία» του ΕΣΗΔΗΣ την προσφυγή στις 28-2-2023 στους συμμετέχοντες και θιγόμενους από τυχόν αποδοχή της, προκειμένου να λάβουν γνώση και να ασκήσουν ενδεχομένως το δικαίωμα παρέμβασής τους.

7. Επειδή, με την 366/2023 Πράξη της Προέδρου του 6^{ου} Κλιμακίου, ορίστηκε Εισηγήτρια και ημερομηνία εξέτασης της προδικαστικής προσφυγής και κλήθηκε η αναθέτουσα αρχή να υποβάλει τις απόψεις της επί της προσφυγής.

8. Επειδή η αναθέτουσα αρχή απέστειλε εμπρόθεσμα στις 10-3-2023 στην Ε.Α.ΔΗ.ΣΥ. τις με αρ. πρωτ. ... απόψεις της επί της προσφυγής, τις οποίες κοινοποίησε αυθημερόν στους συμμετέχοντες. Επί των άνω απόψεων και προς αντίκρουσή τους, η προσφεύγουσα υπέβαλε εμπροθέσμως στις 15-3-2023 με μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου στην ΕΑΔΗΣΥ (λόγω πιστοποιημένης τεχνικής αδυναμίας λειτουργίας του υποσυστήματος

Αριθμός απόφασης: 599 /2023

ΕΣΗΔΗΣ Δημοσίων έργων, όπως προκύπτει από το με αρ. πρωτ. ... έγγραφο της Διεύθυνσης Διαγωνισμών Δημοσίων Συμβάσεων Δ11) το με ίδια ημερομηνία συμπληρωματικό Υπόμνημά της.

9. Επειδή, σε συνέχεια των ανωτέρω, η υπό εξέταση προδικαστική προσφυγή νομίμως εισάγεται ενώπιον του 6ου Κλιμακίου της Ε.Α.ΔΗ.ΣΥ., σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 346 και 360 ν. 4412/2016, όπως τροποποιήθηκαν και ισχύουν, και του άρθρου 3 του π.δ. 39/2017, είναι τύποις παραδεκτή και πρέπει να εξεταστεί στην ουσία τους.

10. Επειδή η **προσφεύγουσα** ζητά την ακύρωση της προσβαλλόμενης απόφασης της αναθέτουσας αρχής, κατά το μέρος που απέρριψε μη νομίμως την προσφορά της, κρίνοντας ως μη επαρκή την αιτιολόγηση της οικονομικής προσφοράς της. Ειδικότερα, με τον **πρώτο** λόγο της προσφυγής προβάλλει ότι η προσβαλλόμενη απόφαση είναι μη νόμιμη και ακυρωτέα, για το λόγο ότι η αναθέτουσα αρχή παρέλειψε, ως όφειλε, να εφαρμόσει τη διάταξη του άρθρου 88 παρ. 3 του ν. 4412/2016 και να την καλέσει να παράσχει επιπλέον διευκρινήσεις επί της αιτιολόγησής της, στο πλαίσιο του ουσιαστικού διαλόγου του προαναφερθέντος άρθρου, που έχει τη μορφή διαβούλευσης. Με τον **δεύτερο** λόγο ισχυρίζεται ότι η προσβαλλόμενη απόφαση είναι ακυρωτέα λόγω ελλιπούς, άλλως πλημμελούς αιτιολογίας αυτής, και τούτο διότι παραλείπει να αναφέρει ποιές είναι οι επιβαρύνσεις της προσφοράς που προκύπτουν από τις παρατηρήσεις της Επιτροπής του διαγωνισμού, ποιό είναι το επιπλέον κόστος τους, καθώς και εάν αυτές καθιστούν την προσφορά της ζημιογόνο. Τέλος, με τον **τρίτο** λόγο της προσφυγής βάλλει κατά των επιμέρους παρατηρήσεων της Επιτροπής του διαγωνισμού, όπως διατυπώνονται στο Πρακτικό Ι, το οποίο επικυρώθηκε με την προσβαλλόμενη, επαγόμενη ότι είναι επί της ουσίας μη νόμιμες και εσφαλμένες, ενώ ακόμη και αν υποθεθεί ότι είναι βάσιμες δεν δύνανται να καταστήσουν την προσφορά της ζημιογόνο, ενόψει του δηλωθέντος καθαρού κέρδους (€232.488,81) στην αιτιολόγηση της οικονομικής προσφοράς της.

11. Επειδή η **αναθέτουσα αρχή** με τις υποβληθείσες απόψεις της ζητά την απόρριψη της προδικαστικής προσφυγής, ισχυριζόμενη ότι, σύμφωνα με το άρθρο 88 του ν. 4412/2016, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 32 του ν. 4782/2021, δεν παρέστη ανάγκη για παροχή διευκρινήσεων, εφόσον η Υπηρεσία έκρινε ότι η αιτιολόγηση της προσφεύγουσας δεν εξηγεί με

Αριθμός απόφασης: 599 /2023

ικανοποιητικό τρόπο το χαμηλό επίπεδο προσφοράς των άρθρων Α.1.1, Α.1.2, Α.1.3, Α.4 και Β.4. Επιπρόσθετα, αντικρούει τις κατ' ιδίαν αιτιάσεις της προσφεύγουσας ως προς τις παρατηρήσεις της Επιτροπής του διαγωνισμού στα προπαρατεθέντα άρθρα Τιμολογίου, κατά τα ειδικότερα αναφερόμενα με τις απόψεις της. Η προσφεύγουσα με το Υπόμνημά της αντιτάσσει ότι η προσφορά της παραμένει κερδοφόρος, ακόμη και αν συνοπολογισθεί το επιπλέον κόστος σύμφωνα με τις παρατηρήσεις της αναθέτουσας αρχής, ενώ η τελευταία δεν αναφέρει τίποτα προς αντίκρουση των υπόψη ισχυρισμών της.

12. Επειδή, το άρθρο 88 του ν. 4412/2016 περί ασυνήθιστα χαμηλών προσφορών, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 32 του ν. 4782/2021 (ΦΕΚ Α' 36/09.03.2021) και ισχύει στην προκείμενη διαγωνιστική διαδικασία που εκκίνησε μετά την 1/6/2021, ορίζει τα εξής:

«1. Όταν οι προσφορές φαίνονται ασυνήθιστα χαμηλές σε σχέση με τα έργα, τα αγαθά ή τις υπηρεσίες, οι αναθέτουσες αρχές απαιτούν από τους οικονομικούς φορείς να εξηγήσουν την τιμή ή το κόστος που προτείνουν στην προσφορά τους, εντός αποκλειστικής προθεσμίας είκοσι (20) ημερών από την κοινοποίηση της πρόσκλησης της αναθέτουσας αρχής. Αν οικονομικός φορέας δεν ανταποκριθεί στη σχετική πρόσκληση της αναθέτουσας αρχής εντός της άνω προθεσμίας και δεν υποβάλλει εξηγήσεις, η προσφορά του απορρίπτεται ως μη κανονική και καταπίπτει υπέρ της αναθέτουσας αρχής η εγγυητική επιστολή συμμετοχής. 2. Οι εξηγήσεις της παρ. 1 μπορεί να αφορούν ιδίως: α) τα οικονομικά χαρακτηριστικά της μεθόδου κατασκευής, της διαδικασίας παρασκευής ή των παρεχόμενων υπηρεσιών, β) τις επιλεγείσες τεχνικές λύσεις ή τις εξαιρετικά ευνοϊκές συνθήκες που διαθέτει ο προσφέρων για την παροχή των προϊόντων ή την παροχή των υπηρεσιών ή την εκτέλεση του έργου, γ) την πρωτοτυπία του έργου, των αγαθών ή των υπηρεσιών που προτείνονται από τον προσφέροντα, δ) τη συμμόρφωση προς τις υποχρεώσεις της παρ. 2 του άρθρου 18, περί αρχών που εφαρμόζονται στις διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων, σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 89, ε) τη συμμόρφωση προς τις υποχρεώσεις του άρθρου 131, περί υπεργολαβίας, στ) το ενδεχόμενο χορήγησης κρατικής ... στον προσφέροντα, σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 89, περί δικαιολογητικών σχετικά με τις ασυνήθιστα χαμηλές προσφορές. 3. Η αναθέτουσα αρχή αξιολογεί τις

Αριθμός απόφασης: 599 /2023

παρεχόμενες πληροφορίες, σε συνεννόηση με τον προσφέροντα. Μπορεί να απορρίψει την προσφορά μόνο εάν τα παρεχόμενα στοιχεία δεν εξηγούν κατά τρόπο ικανοποιητικό το χαμηλό επίπεδο της τιμής ή του κόστους που προτείνεται, λαμβανομένων υπόψη των στοιχείων που αναφέρονται στην παρ. 2. Οι αναθέτουσες αρχές απορρίπτουν την προσφορά, εάν διαπιστώσουν ότι η προσφορά είναι ασυνήθιστα χαμηλή, διότι δεν συμμορφώνεται με τις ισχύουσες υποχρεώσεις της παρ. 2 του άρθρου 18. [...] 5α. Στις δημόσιες συμβάσεις έργων, μελετών, παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, ως ασυνήθιστα χαμηλές προσφορές, σε κάθε περίπτωση, τεκμαίρονται προσφορές που υποβάλλονται σε διαγωνισμό και εμφανίζουν απόκλιση μεγαλύτερη των δέκα (10) ποσοστιαίων μονάδων από τον μέσο όρο του συνόλου των εκπτώσεων των παραδεκτών προσφορών που υποβλήθηκαν. Η αναθέτουσα αρχή δύναται να κρίνει ότι συνιστούν ασυνήθιστα χαμηλές προσφορές και προσφορές με μικρότερη ή καθόλου απόκλιση από το ως άνω όριο. Οι παρεχόμενες εξηγήσεις του οικονομικού φορέα, ιδίως ως προς τον προσδιορισμό οικονομικών μεγεθών, με τις οποίες ο προσφέρων διαμόρφωσε την προσφορά του, αποτελούν δεσμευτικές συμφωνίες και τμήμα της σύμβασης ανάθεσης που δεν μπορούν να μεταβληθούν καθ' όλη τη διάρκεια εκτέλεσης της σύμβασης. 6. Με απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης και Επενδύσεων για δημόσιες συμβάσεις προμήθειας αγαθών και παροχής γενικών υπηρεσιών, του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών για δημόσιες συμβάσεις έργων, μελετών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών και του Υπουργού Υγείας για δημόσιες συμβάσεις προμήθειας ιατροτεχνολογικών αγαθών και παροχής συναφών υπηρεσιών, μπορεί να ορίζονται η μέθοδος και τα κριτήρια, δυνάμει των οποίων μία προσφορά κρίνεται ως ασυνήθιστα χαμηλή, καθώς και ο τρόπος σύνδεσης των κριτηρίων αξιολόγησης των ασυνήθιστα χαμηλών προσφορών με μηχανισμούς καταγραφής τιμών, όπως τα παρατηρητήρια τιμών. Με την ανωτέρω προβλεπόμενη απόφαση δύναται να ορίζονται οι προϋποθέσεις βάσει των οποίων η αναθέτουσα αρχή μπορεί να παρεκκλίνει από την εφαρμογή κάποιων εκ των αναφερόμενων σε αυτήν κριτηρίων».

13. Επειδή οι ρυθμίσεις του άρθρου 88 του ν. 4412/2016, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει, επαναλαμβάνονται στο άρθρο 4.η της Διακήρυξης, η οποία, άλλωστε, συνιστά το κανονιστικό πλαίσιο του διαγωνισμού,

Αριθμός απόφασης: 599 /2023

δεσμεύοντας αμφίδρομα την αναθέτουσα αρχή και τους διαγωνιζόμενους (ΕΑ ΣΤΕ 352/2016, 53/2011, ΣΤΕ 3669/2015, 5022/2012).

14. Επειδή με την διάταξη του άρθρου 88 παρ. 5α του ν. 4412/2016 προβλέπεται, συγκεκριμένα ως προς τις δημόσιες συμβάσεις έργων, μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, ότι τεκμαίρονται ως ασυνήθιστα χαμηλές οι προσφορές εκείνες που εμφανίζουν απόκλιση μεγαλύτερη του δέκα τοις εκατό (10%) από τον μέσο όρο του συνόλου των παραδεκτών προσφορών. Όπως επεξηγείται στην αιτιολογική έκθεση του ν. 4782/2021, με τις εν λόγω διατάξεις καθορίζεται ένα «συνδυασμένο όριο έκπτωσης» άνω του οποίου η αναθέτουσα αρχή υποχρεούται να καλέσει τον οικονομικό φορέα να αιτιολογήσει την προσφερόμενη τιμή και ο οικονομικός φορέας υποχρεούται να υποβάλει έγγραφες εξηγήσεις, τυχόν δε άρνησή του επάγεται την κήρυξη της προσφοράς του ως απαράδεκτης και την κατάπτωση της εγγυητικής επιστολής συμμετοχής. Μετά τη θέσπιση του ανωτέρω ορίου έκπτωσης, οι αναθέτουσες αρχές δεν διαθέτουν πλέον διακριτική ευχέρεια να εκτιμήσουν εάν μία προσφορά που αποκλίνει κατά 10% από τον μέσο όρο των εκπτώσεων των λοιπών παραδεκτών προσφορών του διαγωνισμού εμφανίζεται κατ' αρχήν ως ασυνήθιστα χαμηλή, αλλά υποχρεούνται, κατά δεσμία αρμοδιότητα πλέον, να καλέσουν τον εν λόγω προσφέροντα για παροχή εξηγήσεων επί της προσφερθείσας τιμής. Εξακολουθούν, ωστόσο, να εφαρμόζονται κατά τα λοιπά οι διατάξεις του άρθρου 88 του ν. 4412/2016 σχετικά με την παροχή εξηγήσεων από τους οικονομικούς φορείς και την αξιολόγηση αυτών από τις αναθέτουσες αρχές. Έτσι, για την τεκμηρίωση της προσφερόμενης τιμής, οι οικονομικοί φορείς οφείλουν να αποδείξουν με κάθε πρόσφορο τρόπο, και – ενδεικτικώς, αλλά όχι αποκλειστικώς – με αναφορά στα στοιχεία της παρ. 2 του άρθρου 88 του ν. 4412/2016 τη σοβαρότητα και την φερεγγυότητα των προσφορών τους σε σχέση με τη συγκεκριμένη υπό ανάθεση σύμβαση (βλ. ΔΕΕ C-568/13, 18.12.2014, Azienda Ospedaliero-Universitaria di Careggi-Firenze EU:C:2014:2466, σκ. 50, C-599/10, 29.03.2021, AE SAG ELV Slovensko κ.λπ., EU:C:2012:191, σκέψεις 29 και 30). Και ναι μεν τα στοιχεία του άρθρου 88 παρ. 2 του ν. 4412/2016 αναφέρονται ενδεικτικά, και όχι περιοριστικά, τούτο, όμως, δεν σημαίνει ότι οι οικονομικοί φορείς δεν υποχρεούνται να τεκμηριώσουν την προσφερόμενη

Αριθμός απόφασης: 599 /2023

τιμή με στοιχεία κρίσιμα σε σχέση με την συγκεκριμένη σύμβαση, και όχι με την εν γένει επιχειρηματική τους δραστηριότητα ή με προηγούμενες διαγωνιστικές διαδικασίες (πρβλ. ΔΕΕ Slovensko, ο.π., σκ. 30, ΔΕΦΑΘ 120/2020). Περαιτέρω, στις περιπτώσεις αυτές, απαιτείται η ανάπτυξη μεταξύ της αναθέτουσας αρχής και του διαγωνιζομένου ενός **ουσιαστικού** κατ' αντιπαράθεση διαλόγου, ο οποίος πρέπει να λαμβάνει χώρα σε χρόνο κατάλληλο, δηλαδή κατά την αξιολόγηση των προσφορών και πριν τη λήψη της απόφασης για την ανάθεση της σύμβασης, με σκοπό την αποτροπή αυθαίρετων εκτιμήσεων της αναθέτουσας αρχής και τη διασφάλιση πραγματικού ανταγωνισμού μεταξύ των υποψηφίων αναδόχων. Στο πλαίσιο αυτό, δεν αποκλείεται, μετά την αρχική εκτίμηση των απαντήσεων των οικονομικών φορέων, να κληθούν αυτοί εκ νέου, *με νέα και συγκεκριμένη πρόσκληση* της αναθέτουσας αρχής, να αιτιολογήσουν τα σημεία των προσφορών τους που εξακολουθούν να της προκαλούν αμφιβολίες (βλ. ad hoc ΣΤΕ 199/2021). *Δηλαδή ένας τέτοιος διάλογος στο κατάλληλο χρονικό σημείο ενδέχεται να συνεπάγεται ακόμη και την παροχή της δυνατότητας στον προσφέροντα να απαντήσει στην απόφαση της αναθέτουσας αρχής περί απόρριψης της προσφοράς του ως ασυνήθιστα χαμηλής μετά την εκ μέρους του παροχή εξηγήσεων.* Συναφώς έχει κριθεί, ότι η διαδικασία αυτή του «διαλόγου» δεν δύναται να ολοκληρωθεί νομίμως, χωρίς να έχει δοθεί η δυνατότητα στον προσφέροντα να αιτιολογήσει πλήρως και λυσιτελώς τα κρίσιμα σημεία της προσφοράς του, που δημιουργούν ασάφειες και χωρίς η αναθέτουσα αρχή να έχει διαμορφώσει ασφαλή κρίση γι' αυτά, κατόπιν της αποσαφηνίσεώς τους (βλ. ΣΤΕ 2128/2022, 1552/2022, 199/2021). Η αναθέτουσα αρχή οφείλει να αξιολογήσει το σύνολο των υποβαλλόμενων στοιχείων και να κρίνει επ' αυτών με αιτιολογημένη κρίση, πριν την απόφασή της για την αποδοχή ή την απόρριψη της προσφοράς. Εκ τούτων παρέπεται, ότι η αξιολογική κρίση ως προς τις παρασχεθείσες εξηγήσεις επί της εκάστοτε κατατεθείσας προσφοράς διαγωνιζομένου πρέπει να γίνεται **πρωτογενώς** από την αναθέτουσα αρχή, η οποία οφείλει να προβεί σε ευρύ έλεγχο ουσίας των ασυνήθιστα χαμηλών προσφορών, ενώ οι κρίσεις της υπόκεινται σε έλεγχο αιτιολογίας από τα αρμόδια όργανα, όπως εν προκειμένω η ΕΑΔΗΣΥ (πρβλ. ΕλΣυν Μειζ. 804/2018). Άλλωστε, η ΕΑΔΗΣΥ δεν δύναται να απορρίψει προσφορά ως ασυνήθιστα χαμηλή, χωρίς προηγουμένως να έχει

Αριθμός απόφασης: 599 /2023

τοποθετηθεί αιτιολογημένα η αναθέτουσα αρχή στους ουσιώδεις ισχυρισμούς της προσφεύγουσας σχετικά με τις ελλείψεις στις εξηγήσεις της για την αιτιολόγηση της προσφοράς της. Επομένως, η αναθέτουσα αρχή οφείλει να αιτιολογήσει πλήρως και ειδικώς την απόφασή της, βασιζόμενη στην φερεγγυότητα της προσφοράς και στην ανάπτυξη ανταγωνισμού. Η αιτιολόγηση πρέπει να προσδιορίζει συγκεκριμένα τα σημεία που κρίνει ανεπαρκή ή ανακριβή. Αν παρά τις εξηγήσεις που παρέχει ο διαγωνιζόμενος, η προσφορά εγκυμονεί κινδύνους για την μη εκτέλεση της σύμβασης, πρέπει να απορριφθεί (βλ. Δ. Ράικος ο.π. σελ. 867). Το τελικό βάρος δικαιολόγησης της αδικαιολόγητα χαμηλής προσφοράς το φέρει ο προσφέρων, διότι τα στοιχεία αυτά συνδέονται με την επιχειρηματική πολιτική και βρίσκονται στην δική του σφαίρα επιρροής.

15. Επειδή η ΕΑΔΗΣΥ επικουρείται στο έργο της από ειδικό επιστημονικό προσωπικό (άρθρο 357 παρ. 2 και 3 του ν. 4412/2016 και άρθρα 7 και 10 παρ. 2 του π.δ. 57/2017) και δύναται να προκαλεί τη σύνταξη σχετικών Εκθέσεων, τις οποίες συνεκτιμά, ως στοιχείο του φακέλου, κατά την εξέταση των προδικαστικών προσφυγών (βλ. ΣτΕ 2128/2022, 1607/2022, 780/2019). Συναφώς, στο πλαίσιο της υπό εξέταση προσφυγής χορηγήθηκε η από 29-3-2023 Έκθεση του Ειδικού Επιστήμονα της ΕΑΔΗΣΥ, Πολιτικού Μηχανικού κ. Γεωργίου – Βασιλείου Ελευθεριάδη, τα πορίσματα και οι κρίσεις της οποίας συνεκτιμώνται κατά την εξέταση των κατ' ιδίαν λόγων της προσφυγής.

16. Επειδή, κατόπιν των ανωτέρω, από την επισκόπηση του ηλεκτρονικού φακέλου της υπόθεσης και στο πλαίσιο των εκατέρωθεν προβαλλόμενων ισχυρισμών, γίνονται δεκτά τα ακόλουθα: Η προσφεύγουσα, ανταποκρινόμενη στη σχετική πρόσκληση της αναθέτουσας αρχής, υπέβαλε εμπροθέσμως στις 9-12-2022 μέσω της «Επικοινωνίας» του ΕΔΗΣΗΣ το Τεύχος αιτιολόγησης της οικονομικής προσφοράς της, αποτελούμενο από τα ακόλουθα επιμέρους ηλεκτρονικά αρχεία: α) αρχείο με τίτλο «1-5_ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ-ΚΟΣΤΟΣ» (που περιλαμβάνει τα επιμέρους αρχεία 1. ΕΜΜΕΣΟ ΚΟΣΤΟΣ_signed.pdf, 2. ΑΜΕΣΟ ΚΟΣΤΟΣ_signed.pdf, 3. ΠΙΝΑΚΑΣ1 _signed.pdf, 4. ΟΡΓΑΝΟΓΡΑΜΜΑ_ signed.pdf, 5. ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ_ signed.pdf, ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ

Αριθμός απόφασης: 599 /2023

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ_signed.pdf), β) αρχείο με τίτλο «6...» (που περιλαμβάνει τα επιμέρους αρχεία με τις άδειες κυκλοφορίες των μηχανημάτων), γ) αρχείο με τίτλο «7...» (που περιλαμβάνει τα επιμέρους αρχεία με τις άδειες κυκλοφορίας των μηχανημάτων, το ασφαλιστήριο συμβόλαιο, αρχείο με ανάλυση για το κόστος του ιδιόκτητου φορτηγού, και πίνακα οχημάτων της εταιρείας και εξοπλισμού), δ) αρχείο με τίτλο «8. ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ» (που περιέχει τα επιμέρους αρχεία ... pdf, ΑΔΕΙΑ ...pdf, ΚΟΣΤΟΣ ..._signed.pdf, ΠΙΝΑΚΑΣ...pdf, ΣΥΜΒΑΣΗ ...pdf), ε) αρχείο με τίτλο «9. ΠΡΟΣΦΟΡΕΣ» (που περιλαμβάνει τα επιμέρους αρχεία των προσφορών) και στ) αρχείο με τίτλο «10. ΛΟΙΠΑ» (που περιλαμβάνει δέκα επιμέρους αρχεία τεκμηρίωσης της οικονομικής προσφοράς της). Στο από 9-12-2022 έγγραφο της προσφεύγουσας με τίτλο «ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ_signed.pdf», αναφέρεται ότι η δαπάνη του έμμεσου κόστους για την εκτέλεση του έργου ανέρχεται σε 157.695,36€ σύμφωνα με τον πίνακα υπολογισμού (ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1), η δαπάνη του άμεσου κόστους, η οποία προκύπτει από το άθροισμα της κοστολογικής ανάλυσης εκάστου άρθρου, όπως αποτυπώνονται στον συνημμένο πίνακα υπολογισμού (ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2) ισούται με 680.693,68 €, ενώ κατά τις εκτιμήσεις της προσφεύγουσας το καθαρό όφελος από την κατασκευή του έργου ανέρχεται σε 232.488,81€ (και σε 176.691,50€ αφαιρουμένης της φορολόγησης εκ ποσοστού 24%). Η **αναθέτουσα αρχή** με την προσβαλλόμενη απόφασή της, κατ' αποδοχή του Πρακτικού Ι απέρριψε την προσφορά της προσφεύγουσας, κρίνοντας ως μη επαρκείς τις εξηγήσεις της προσφεύγουσας στα άρθρα Τιμολογίου Α.1.1, Α.1.2, Α.1.3., Α.4, Β.4. Β.3.3 και Β.5.1. Ειδικότερα, η αναθέτουσα αρχή υποστήριξε ότι για τα άρθρα Τιμολογίου Α.1.1, Α.1.2 και Α.1.3 η αιτιολόγηση της προσφεύγουσας είναι μη επαρκής, ως προς τα μηχανήματα που δηλώνει ότι θα χρησιμοποιήσει για την εκτέλεση των εργασιών, τα οποία δεν διασφαλίζουν την ορθή κατασκευή των εργασιών. Περαιτέρω, για τις εργασίες των άρθρων Α.4 και Β.4 υποστηρίζει ότι δεν δύναται να δηλώνεται μηδενικό κόστος, και τούτο διότι για το μεν άρθρο Α.4 απαιτούνται εργασίες για τη μόρφωση των πρανών, όπου χρησιμοποιούνται μηχανήματα, για το δε άρθρο Β.4 απαιτούνται εργασίες τοποθέτησης συρματοκιβωτίων εντός ύδατος, όπου πρέπει να χρησιμοποιηθούν κοστοβόρες τεχνικές. Ενόψει των ανωτέρω παρατηρήσεων, η αναθέτουσα αρχή απέρριψε την προσφορά της

Αριθμός απόφασης: 599 /2023

προσφεύγουσας, χωρίς να την καλέσει σε περαιτέρω διευκρινήσεις στο πλαίσιο του «ουσιαστικού διαλόγου» του άρθρου 88 παρ. 3 του ν. 4412/2016, και χωρίς να κοστολογήσει τις – κατά την εκτίμησή της – υποκοστολογημένες ή μηδενικώς κοστολογημένες εργασίες, ώστε να καταλήξει σε ασφαλές συμπέρασμα περί του ζημιογόνου της προσφοράς της προσφεύγουσας. Τούτων δοθέντων, ο πρώτος λόγος της προσφυγής παρίσταται βάσιμος, ενόσω η αναθέτουσα αρχή αφ' ης στιγμής διαπίστωσε ασάφειες και ελλείψεις στην αιτιολόγηση της προσφεύγουσας όφειλε να την καλέσει σε επιπλέον διευκρινήσεις, σύμφωνα με όσα έγιναν δεκτά στην σκέψη 14 της παρούσας, άλλως όφειλε να αιτιολογήσει ειδικώς και επαρκώς την απόφασή της, το οποίο δεν συνέβη εν προκειμένω, όπως κατωτέρω θα καταδειχθεί επί των κατ' ιδίαν παρατηρήσεων της. Τούτο, ενώ η προσφεύγουσα ρητώς δηλώνει στην προσφυγή ότι, ακόμη και μετά τον συνυπολογισμό του πρόσθετου κόστους που συνεπάγονται οι παρατηρήσεις της αναθέτουσας (το οποίο υπολογίζει σε 57.440,00€), και πάλι η προσφορά της παραμένει κερδοφόρος, αφού της απομένει καθαρό όφελος 133.037,09€ έναντι των 176.691,50€, που δήλωσε με την αιτιολόγηση της προσφοράς της. Η αναθέτουσα αρχή δεν εισφέρει με τις απόψεις της, αρχική ή συμπληρωματική αιτιολογία, επί των άνω ουσιωδών ισχυρισμών της προσφεύγουσας. Τούτων δοθέντων, ο πρώτος και ο δεύτερος λόγος της προσφυγής, περί εσφαλμένης εφαρμογής της παρ. 3 του άρθρου 88 του ν. 4412/2016 και περί ελλιπούς, άλλως πλημμελούς αιτιολογίας της προσβαλλόμενης αντίστοιχα, παρίστανται καταρχήν βάσιμοι, και συνεπώς η προσβαλλόμενη τυγχάνει ακυρωτέα, ενώ επί των κατ' ιδίαν παρατηρήσεων της αναθέτουσας αρχής στα επιμέρους άρθρα Τιμολογίου γίνονται δεκτά τα κατωτέρω αναφερόμενα.

17. Επειδή, ως προς τις παρατηρήσεις της αναθέτουσας αρχής, που περιέχονται στην προσβαλλόμενη απόφαση και αφορούν στις εργασίες των άρθρων Α.1.1, Α.1.2 και Α.1.3, λεκτέα τα εξής: Όπως προαναφέρθηκε η αναθέτουσα αρχή έκρινε ότι τα μηχανήματα που δήλωσε η προσφεύγουσα ότι θα χρησιμοποιήσει για την εκτέλεση των επίμαχων εργασιών δεν κρίνονται επαρκή, καθώς δεν διασφαλίζεται ούτε η διάστρωση ούτε η συμπύκνωση των προϊόντων εκσκαφής, ενώ επιπλέον δεν αναφέρεται ο τύπος του εκσκαφέα που θα χρησιμοποιηθεί. Η προσφεύγουσα προς αντίκρουση των ανωτέρω παρατηρήσεων, ειδικώς ως προς το άρθρο **A.1.1.**, αναφέρει στην προσφυγή

(σελ. 13- 15) ότι «...ως προς το παρεμπόπτον σχόλιο της προσβαλλόμενης ότι δεν αναφέρεται ο τύπος του προς χρήση εκσκαφέα, ..., η δυναμικότητα και το είδος των μηχανημάτων προκύπτει από τις άδειές τους, αντίτυπα των οποίων συνυποβλήθηκαν με την αιτιολόγησή μας, συνεπώς προκύπτουν ευχερώς τα στοιχεία του εκσκαφέα.[.].». Περαιτέρω, προβαίνει σε αναλυτική περιγραφή του τρόπου εκτέλεσης των επιμέρους εργασιών του υπόψη άρθρου Α.1.1 (δηλαδή των εργασιών α1. Διάστρωση και α2. Συμπύκνωση), με τα μηχανήματα που δηλώνει στην προσφορά της, αναφέροντας μεταξύ άλλων ότι πρόκειται για εργασίες που εκτελούνται συγχρόνως. Τέλος, επισημαίνει ότι ακόμη και υπό την εκδοχή της αναθέτουσας αρχής, δηλαδή την υποχρεωτική χρήση μηχανήματος συμπύκνωσης (οδοστρωτήρα), και πάλι το επιπλέον κόστος - κατά τους υπολογισμούς της (σύμφωνα με την προσφορά της εταιρείας ... , η οποία περιλαμβάνεται στον υποβληθέντα φάκελο αιτιολόγησης) - ανέρχεται σε 11.760,00€, το οποίο δεν είναι ικανό να καταστήσει την προσφορά της ζημιογόνα. Η **αναθέτουσα αρχή** με τις απόψεις της αντικρούει τους ισχυρισμούς της προσφεύγουσας, επαγόμενη τα κάτωθι: «3. ... Η άποψη της υπηρεσίας είναι: • ότι η εργασία που περιγράφει το κάθε άρθρο (Α.1.1 και Α.1.2 και Α.1.3) είναι ξεχωριστή και εκτελείται ανάλογα με τις ανάγκες που υπάρχουν σε κάθε τμήμα του ... Σε εξαιρετικά λίγες περιπτώσεις και πάλι βάσει συγκεκριμένων αναγκών μπορεί να εκτελούνται ταυτόχρονα. • Το άρθρο Α.1.1. περιγράφει εργασίες παράπλευρης απόθεσης χωρίς μεταφορά προϊόντων. Ως εκ τούτου δεν χρησιμοποιούνται φορτηγά για την εκτέλεση της εργασίας αυτής. • Η εργασία της διάστρωσης με τακτοποίηση των προϊόντων εκσκαφής δεν μπορεί να γίνει μόνο με εκσκαφέα. Συγκεκριμένα: • Για το άρθρο Α.1.1., που δεν έχει μεταφορά, ο εκσκαφέας εκτελεί την εργασία της εκσκαφής και τοποθετεί τα προϊόντα εκσκαφής σε διπλανή θέση. Τα προϊόντα αυτά, τα οποία είναι λίγα ή πολλά ανάλογα το τμήμα όπου εκτελούνται οι εργασίες εκσκαφής θα πρέπει να διαστρωθούν με κατάλληλο μηχάνημα (π.χ. προωθητήρα), ώστε μετά την διέλευση και του οδοστρωτήρα να εκτελεστεί πλήρως η εργασία του αντίστοιχου άρθρου. ... • η χρήση οδοστρωτήρα για την κατάλληλη συμπύκνωση προαπαιτείται από την περιγραφή των άρθρων Α.1.1. και Α.1.3. ... • Το γεγονός ότι η εργασία της συμπύκνωσης δεν συμπεριλήφθηκε στην αιτιολόγηση από την προσφεύγουσα εταιρία έχει ως αποτέλεσμα την μη ικανοποιητική επεξήγηση του χαμηλού

Αριθμός απόφασης: 599 /2023

επιπέδου της προσφοράς, σύμφωνα με την παρ. 2β) του άρθρου 88 του Ν.4412/2016, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 32 του Ν. 4782/2021. ... 4. ... Η άποψη της υπηρεσίας είναι ότι σε περίπτωση ανάθεσης υπεργολαβικής εκτέλεσης θα έπρεπε να υπάρχει υποβολή 2ου ΕΕΕΣ κατά την υποβολή της προσφοράς της προσφεύγουσας εταιρίας.». Η προσφεύγουσα με το Υπόμνημά της αντιτείνει ότι «...Επί του υπό διαμόρφωση επιχώματος κυκλοφορούν τα μηχανήματα του έργου καθ' όλη τη διάρκεια κατασκευής. Η διέλευση των οχημάτων μεταφοράς των υλικών επί της συμπυκνούμενης στρώσεως γίνεται με τρόπο ώστε τα οχήματα να διέρχονται από διαφορετική τροχιά. Με τον τρόπο αυτό αποφεύγεται ο σχηματισμός κρούστας που θα μπορούσε να σχηματιστεί από τον κύλινδρο του οδοστρωτήρα και εξασφαλίζεται η ικανοποιητική πρόσφυση της νέας στρώσης. Πέραν αυτού και εκ του περισσού κοστολογήσαμε και τη χρήση δονητικού οδοστρωτήρα, που και σε αυτή την περίπτωση το κέρδος που προκύπτει είναι ικανοποιητικό, όπως φαίνεται στην προσφυγή μας. Ως προς τη διάστρωση των προϊόντων εκσκαφής που δεν έχουν μεταφορά αλλά πλάγια απόθεση αναφέρουμε τα εξής: Η Αναθέτουσα Αρχή προβάλλει ότι "οι εργασίες εκσκαφής θα πρέπει να διαστρωθούν με κατάλληλο μηχάνημα". Κατάλληλο μηχάνημα είναι προφανώς και ο εκσκαφέας, ο οποίος δύναται στον ίδιο χρόνο να εκτελεί και την εργασία της διάστρωσης επειδή η απόθεση των προϊόντων γίνεται στην ακτίνα δράσης του. Κατά την απόθεση των προϊόντων εκσκαφής, η διάστρωση εκτελείται με μια απλή περιστροφική κίνηση του μηχανήματος. Είναι γνωστό ότι η εν λόγω εργασία με αυτό το τρόπο πραγματοποιείται σε όλα τα ανάλογα έργα ... Για τη χρήση οδοστρωτήρα αναφέραμε τα εξής: Σύμφωνα με την ... η ελάχιστη συμπύκνωση που απαιτείται γίνεται με τη διέλευση των φορτηγών αυτοκινήτων. Άλλωστε, εάν η απαιτούμενη συμπύκνωση είχε ειδικούς περιορισμούς και η κατασκευή των επιχωμάτων απαιτούσε συμπύκνωση κατασκευής οδοστρωσίας, θα συνοδευόταν απαραίτητως από ειδική γεωτεχνική μελέτη, κάτι που φυσικά δεν υπάρχει μιας και οι απαιτήσεις απέχουν παρασάγγας από αυτή. Τέλος, συμπεριλαμβανομένου και του κόστους χρήσης οδοστρωτήρα (ο υπολογισμός του οποίου ουδόλως αμφισβητήθηκε από την Αναθέτουσα Αρχή) όχι μόνο δεν προκύπτει ζημία αλλά η υπό ανάθεση σύμβαση εξακολουθεί να αποφέρει αρκετά σημαντικά

κέρδος στην προσφεύγουσα, όπως αναλυτικά περιγράφουμε στην εξεταζόμενη προσφυγή».

18. Επειδή, από την επισκόπηση του φακέλου της υπόθεσης και επί των εκατέρωθεν προβαλλόμενων ισχυρισμών ως προς τις εργασίες του άρθρου **A.1.1**, γίνονται δεκτά τα ακόλουθα: Καταρχάς, ο ισχυρισμός της αναθέτουσας αρχής, σύμφωνα με τον οποίο δεν διευκρινίζεται το είδος του εκσκαφέα που θα χρησιμοποιηθεί παρίσταται αβάσιμος. Τούτο διότι η προσφεύγουσα αναφέρει στην υποβληθείσα αιτιολόγηση της οικονομικής προσφοράς της τα εξής (βλ. αρχείο «ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ_signed.pdf», σελίδα 4 του αρχείου pdf): «ΠΑΡΑΔΟΧΕΣ – ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ – ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ:..• Όσον αφορά τα μηχανήματα λήφθηκαν υπόψη οι χρεώσεις ...ς αυτών, σύμφωνα με τις συνημμένες προσφορές από συνεργάτες της ... λαμβάνοντας υπόψη τις δυσμενέστερες τιμές....». Περαιτέρω, συνυποβάλλει με την αιτιολόγηση της οικονομικής προσφοράς τις άδειες κυκλοφορίας των προς ... από τους δύο προμηθευτές της «... » και «... » (βλ. αρχείο «...pdf» και αρχείο «...pdf», αντίστοιχα). Ενόψει των ανωτέρω, προκύπτει ότι η προσφεύγουσα έχει προσκομίσει τα στοιχεία των προς ... , οι οποίοι είναι τροχοφόροι/λαστιχοφόροι (βλ. σελ. 5 από 31 της από 29-3-2023 Έκθεσης του Ειδικού Επιστήμονα της ΕΑΔΗΣΥ Γεωργίου – Βασιλείου Ελευθεριάδη). Αναφορικά με τον απαιτούμενο μηχανολογικό εξοπλισμό για την εκτέλεση των εργασιών του Άρθρου A.1.1 γίνονται δεκτά τα ακόλουθα: Το Άρθρο 2 «Έγγραφα της σύμβασης και τεύχη» της Διακήρυξης προβλέπει ότι: «2.1. Τα έγγραφα της σύμβασης κατά την έννοια της περ. 14 της παρ. 1 του άρθρου 2 του ν. 4412/2016, για τον παρόντα ηλεκτρονικό διαγωνισμό, είναι τα ακόλουθα: ... ε) το τιμολόγιο δημοπράτησης, ...». Η προδιαγραφή ΕΛΟΤ ΤΠ 1501-08-01-02-00:2009 «...», η οποία εφαρμόζεται σε διαδικασίες ανάθεσης και εκτέλεσης δημοσίων έργων και μελετών από 01-03-2013 (βάσει της Απόφασης ΔΙΠΑΔ/ΟΙΚ/273/17-07-2012 του Αναπληρωτή Υπουργού Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας, Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων [ΦΕΚ Β' 2221/30-07-2012], όπως τροποποιήθηκε και ισχύει με την Απόφαση ΔΙΠΑΔ.ΟΙΚ/449/12-12-2012 του Αναπληρωτή Υπουργού Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας, Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων [ΦΕΚ Β' 3582/31-12-2012]), προβλέπει τα παρακάτω: «5 ... 5.5. Απόθεση προϊόντων: ...». Η

Αριθμός απόφασης: 599 /2023

πιο πάνω προδιαγραφή εφαρμόζεται – σύμφωνα με τα οριζόμενα στο Τιμολόγιο Μελέτης – για την εκτέλεση των εργασιών του Άρθρου Α.1 «...», δηλαδή και για την εκτέλεση των εργασιών του επιμέρους Άρθρου Α.1.1, για το οποίο το Τιμολόγιο Μελέτης της Διακήρυξης προβλέπει τα εξής: «Άρθρο Α.1.1 (ΝΕΟ ΑΡΘΡΟ ΣΧΕΤ. 3.06.01, 3.16 & 5.03): Με την παράπλευρη απόθεση, διάστρωση και κατάλληλη συμπύκνωση των προϊόντων ...
...Περιλαμβάνεται η παράπλευρη απόθεση των προϊόντων ..., η διάστρωση με τακτοποίηση των προϊόντων .... κατά στρώσεις και η κατασκευή συμπυκνωμένου αναχώματος με την κατάλληλη συμπύκνωση, συμπεριλαμβανομένης της προμήθειας και μεταφοράς επί τόπου του απαιτούμενου νερού διαβροχής και την απασχόληση ... .. ή .... Η κατάλληλη συμπύκνωση επιτυγχάνεται με εκτέλεση τεσσάρων (4) τουλάχιστον διελεύσεων οδοστρωτήρα 12tn, ώστε στην τελική επιφάνεια να είναι εφικτή η κυκλοφορία ... για τον έλεγχο του ...». Συνεπώς, ο ισχυρισμός της προσφεύγουσας ότι «...η διάστρωση στην περίπτωση της παράπλευρης απόθεσης εκτελείται συγχρόνως με την εκσκαφή και προφανώς με τον ίδιο εκσκαφέα όπως επακριβώς αναγράφεται στο τιμολόγιο μελέτης...», κρίνεται ως μη ρεαλιστικός, καθώς, η πιο πάνω αναλυτική περιγραφή του άρθρου Α.1.1 κάνει αναφορά σε: 1) «προμήθεια και μεταφορά επί τόπου του απαιτούμενου νερού διαβροχής», δηλαδή σε απαίτηση για βυτίο νερού, 2) σε «απασχόληση ... ..», δηλαδή σε απαίτηση για ... (“...”) ή για προωθητή ... (“...”) ή για ... (“...”) για την εκτέλεση της εργασίας διάστρωσης, αλλά και 3) σε «...», δηλαδή σε απαίτηση για συμπύκνωση ... .. με χρήση ... και όχι σε απαίτηση για “... με ... ..”. Η προσφεύγουσα δεν αναφέρει στην υποβληθείσα αιτιολόγηση της οικονομικής προσφοράς της τη χρήση κανενός εκ των ανωτέρω απαιτούμενων από το Τιμολόγιο Μελέτης μηχανημάτων και φορητών. Ως εκ τούτου, ο ισχυρισμός της αναθέτουσας αρχής στην προσβαλλόμενη απόφαση ότι η εκτέλεση των εργασιών του άρθρου Α.1.1 μόνον με έναν εκσκαφέα και έναν εργάτη δεν διασφαλίζει την ορθή εκτέλεση των εργασιών, καθώς δεν διασφαλίζεται ούτε η διάστρωση ούτε η συμπύκνωση των προϊόντων ..., κρίνεται ως ορθός και βάσιμος (βλ. σελ. 8 από 31 της από 29-3-2023 Έκθεσης), απορριπτομένων των αντίθετων ισχυρισμών της προσφεύγουσας περί του τρόπου κατασκευής των επίμαχων εργασιών. Ενόψει των ανωτέρω, γίνεται δεκτό ότι η παρατήρηση της

Αριθμός απόφασης: 599 /2023

αναθέτουσας αρχής στο άρθρο Α.1.1 ως προς τα μηχανήματα που δηλώνονται είναι βάσιμη και ερειδόμενη στην διακήρυξη. Ωστόσο, πέραν της άνω παρατήρησης, η αναθέτουσα αρχή δεν αναφέρει εάν η υπόψη εργασία έχει υποκοστολογηθεί ούτε το κατά την εκτίμησή της επιπλέον κόστος από την χρήση των επιπλέον απαιτούμενων μηχανημάτων, ώστε να εξάγει βασίμως εκτίμηση περί του ζημιογόνου της προσφοράς της προσφεύγουσας. Επιπλέον, δεν απαντά στους ουσιώδεις ισχυρισμούς της προσφεύγουσας, σύμφωνα με τους οποίους ακόμη και μετά την κοστολόγηση των επιπλέον μηχανημάτων, η επιβάρυνση αυτή δεν καθιστά την προσφορά της ζημιογόνα. Συναφώς, έχει κριθεί **(ΣΤΕ ΕΑ 164/2020)** ότι η χαμηλότερη από τον προϋπολογισμό του αναθέτοντος φορέα τιμή σε συγκεκριμένα άρθρα Τιμολογίου, δεν καθιστά την προσφορά αυτομάτως ζημιογόνα, εφόσον οι τιμές που προσφέρονται σε άλλα άρθρα του τιμολογίου παρέχουν σημαντικό όφελος και υπερκαλύπτουν την αρνητική διαφορά. Εν προκειμένω, η προσφεύγουσα υπολόγισε το επιπλέον κόστος από την χρήση των μηχανημάτων που κατά την εκτίμηση της αναθέτουσας αρχής πρέπει να χρησιμοποιηθούν, επισημαίνοντας ότι το επιπλέον αυτό κόστος αυτό και πάλι δεν καθιστά την προσφορά της ζημιογόνα. Επί των άνω αιτιάσεων της προσφεύγουσας, η αναθέτουσα αρχή δεν εισέφερε καμία κρίση με τις απόψεις της. Κατόπιν των ανωτέρω, η αιτιολόγηση της αναθέτουσας αρχής ως προς το άρθρο Α.1.1. είναι μη νόμιμη, ελλιπής και ακυρωτέα κατ' αποδοχή του δεύτερου λόγου της προσφυγής. Επιπλέον, η αναθέτουσα αρχή εφόσον εντόπισε ελλείψεις στην τεκμηρίωση του κρίσιμου άρθρου όφειλε, σύμφωνα με το άρθρο 88 παρ. 3 του ν. 4412/2016 να καλέσει την προσφεύγουσα σε περαιτέρω διευκρινήσεις, προκειμένου να αποκτήσει σαφή εικόνα για το ζημιογόνο ή μη χαρακτήρα της προσφοράς της εξαιτίας της προταθείσας τεχνικής λύσης, πριν απορρίψει την προσφορά της. Άλλως όφειλε να εισφέρει ειδική και σαφή αιτιολογία, το οποίο δεν έπραξε εν προκειμένω μη απαντώντας στους ειδικούς και ουσιώδεις ισχυρισμούς της προσφεύγουσας. Επομένως, αν και η παρατήρηση της αναθέτουσας αρχής ως προς το άρθρο αυτό παρίσταται βάσιμη, ωστόσο κατ' αποδοχή του πρώτου και δεύτερου λόγου της προσφυγής, γίνεται δεκτό ότι μη νομίμως προέβη στην απόρριψη της αιτιολόγησης της προσφεύγουσας, χωρίς να την καλέσει σε περαιτέρω

Αριθμός απόφασης: 599 /2023

διευκρινήσεις, ενώ επιπλέον η προσβαλλόμενη απόφαση είναι ακυρωτέα ως πλημμελώς αιτιολογημένη κατά τα ανωτέρω αναφερόμενα.

19. Επειδή, ως προς τις παρατηρήσεις της αναθέτουσας αρχής στις εργασίες του άρθρου **A.1.2**, λεκτέα τα εξής: Η προσφεύγουσα με την προσφυγή παραδέχεται ότι εκ παραδρομής στην ανάλυση της αιτιολόγησης (ΠΙΝΑΚΑΣ 1) για το συγκεκριμένο άρθρο, γίνεται αναφορά στη χρήση φορτηγού αντί της ορθής αναφοράς σε χρήση φορτωτή. Τούτο, κατά την προσφεύγουσα επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι στην εργασία του ... ρητά αναφέρεται ότι "δεν περιλαμβάνεται η μεταφορά των υλικών στο χώρο απόθεσης, η οποία πληρώνεται με το άρθρο A.2", επομένως δεν παρίσταται αναγκαία η χρήση φορτηγού για την εκτέλεση της υπόψη εργασίας. Επιπλέον, προβαίνει στον ορθό υπολογισμό του άμεσου κόστους της εργασίας του άρθρου A.1.2., και αναφέρει ότι προκύπτει διαφορά κόστους (επιπλέον κόστος) στον υπολογισμό της τιμής του άρθρου A.1.2 το οποίο ανέρχεται σε $(0,45-0,41)\text{€/m}^3 \cdot 150.000,00\text{m}^3 = 6.000,00\text{€}$. Η αναθέτουσα αρχή στις απόψεις της αναφέρει τα εξής: «3. ...*Η άποψη της υπηρεσίας είναι: • ότι η εργασία που περιγράφει το κάθε άρθρο (A.1.1 και A.1.2 και A.1.3) είναι ξεχωριστή και εκτελείται ανάλογα με τις ανάγκες που υπάρχουν σε κάθε τμήμα του .... Σε εξαιρετικά λίγες περιπτώσεις και πάλι βάση συγκεκριμένων αναγκών μπορεί να εκτελούνται ταυτόχρονα....Συγκεκριμένα:...*• Για το άρθρο A.1.2, όπου τα προϊόντα εκσκαφής θα μεταφερθούν, η διάστρωση θα γίνει μακριά από την περιοχή στην οποία γίνεται η εκσκαφή, σε κατάλληλο χώρο απόθεσης. Επομένως τα προϊόντα εκσκαφής θα πρέπει να διαστρωθούν με κατάλληλο μηχάνημα (π.χ. προωθητήρα). ...». Σε σχέση με το εν λόγω άρθρο, το Τιμολόγιο Μελέτης προβλέπει τα ακόλουθα: «Άρθρο A.1.2 (NEO ΑΡΘΡΟ ΣΧΕΤ. 3.06.02, 3.16): *Με την φόρτωση των προϊόντων επί αυτοκινήτου για μεταφορά σε οποιαδήποτε απόσταση, εκφόρτωση και διάστρωση στον χώρο απόθεσης ...Περιλαμβάνεται η φόρτωση των προϊόντων ... επί αυτοκινήτου στη θέση εκσκαφής, η εκφόρτωση στην θέση απόθεσης, καθώς και η διάστρωση και τακτοποίηση των προσκομιζομένων υλικών κατά στρώσεις και η διάνοιξη τάφρων για την διόδευση των ομβρίων στην περιοχή του αποθεσιοθαλάμου, σύμφωνα με την ... ενώ δεν περιλαμβάνεται η μεταφορά των υλικών στο χώρο απόθεσης, η οποία πληρώνεται με το άρθρο A.2....*». Η πιο πάνω αναλυτική περιγραφή του Άρθρου A.1.2 κάνει αναφορά σε

Αριθμός απόφασης: 599 /2023

«διάστρωση και τακτοποίηση των προσκομιζομένων υλικών κατά στρώσεις», δηλαδή σε απαίτηση για ισοπεδωτή (“...”) ή για προωθητή γαιών (“...”) ή για φορτωτή (“...”) για την εκτέλεση της εργασίας διάστρωσης. Η προσφεύγουσα προέβη σε διόρθωση και δήλωση χρήσης φορτωτή, υπολογίζοντας πρόσθετη δαπάνη 6.000,00 € για το άρθρο Α.1.2 (με χρήση φορτωτή αντί φορητού), η οποία (επιπλέον δαπάνη) δεν δύναται να καταστήσει την προσφορά της ζημιογόνο, ενόψει του δηλωθέντος καθαρού οφέλους (232.488,81€). Η αναθέτουσα αρχή δεν απαντά με τις απόψεις της στους άνω ουσιώδεις ισχυρισμούς της προσφεύγουσας, και συνεπώς η αιτιολόγηση της προσβαλλόμενης, η οποία παραδεκτώς δύναται να συμπληρωθεί με τις απόψεις, παρίσταται ελλιπής και ακυρωτέα. Τούτο πρωτίστως διότι η αναθέτουσα αρχή στην προσβαλλόμενη απόφαση δεν αναφέρει ποιο είναι κατά την εκτίμησή της το πρόσθετο κόστος από τη χρήση φορτωτή, ούτε εισφέρει κρίση επί των νέων υπολογισμών της προσφεύγουσας ούτε πολύ περισσότερο διαλαμβάνει κρίση περί του ζημιογόνου της προσφοράς της. Επιπλέον, κατά τους βάσιμους ισχυρισμούς της προσφεύγουσας η αναθέτουσα αρχή όφειλε, στο πλαίσιο του άρθρου 88 παρ. 3 του ν. 4412/2016 να την καλέσει με συγκεκριμένη πρόσκληση να διευκρινίσει το εν λόγω σημείο της προσφοράς της, προτού προβεί στην απόρριψή της, σύμφωνα με όσα αναφέρονται στη σκέψη 14 της παρούσας.

20. Επειδή, ως προς τις παρατηρήσεις της Επιτροπής του διαγωνισμού στο **άρθρο Α.1.3**, λεκτέα τα εξής: Όπως προελέχθη, η αναθέτουσα αρχή απέρριψε την αιτιολόγηση της προσφεύγουσας, κρίνοντας ότι η εν λόγω εργασία δεν δύναται να εκτελεστεί σωστά με τα μηχανήματα που δηλώνει η προσφεύγουσα στην αιτιολόγηση της προσφοράς της. Η προσφεύγουσα προς αντίκρουση της προσβαλλόμενης απόφασης, σχετικά με την κρίση της Επιτροπής Διαγωνισμού περί μη διευκρίνισης του είδους του εκσκαφέα και του υπολογιζόμενου κόστους αυτού, αλλά και περί της εκτιμώμενης από την Επιτροπή Διαγωνισμού παραγωγικότητας του λαστιχοφόρου εκσκαφέα προβάλλει τα ακόλουθα: *«... η προσβαλλόμενη απόφαση αποδεχόμενη το πρακτικό της Επιτροπής Διαγωνισμού έκρινε ότι η προσφορά της εταιρίας μας τάχα δεν διευκρινίζεται το είδος του εκσκαφέα (ερπυστιοφόρος ή λαστιχοφόρος) που θα χρησιμοποιηθεί. Επίσης η Υπηρεσία θεωρεί ότι στην περίπτωση που είναι ερπυστιοφόρος το υπολογιζόμενο κόστος των 35€/h*

Αριθμός απόφασης: 599 /2023

είναι πολύ λίγο, ενώ στην περίπτωση που είναι λαστιχοφόρος η παραγωγικότητά του 163,83m³/h είναι πολύ μεγάλη. ...Με την αιτιολόγησή μας υποβάλαμε τις άδειες κυκλοφορίας χρήσης μηχανημάτων έργου τόσο για τους εκσκαφείς όσο και για το φορτωτή και το φορτηγό (το οποίο είναι ιδιόκτητο), στις οποίες αναφέρονται και ο τύπος και η ισχύς και το έτος κατασκευής και η χωρητικότητα του κάδου του εκσκαφέα. Από τα κατατεθέντα στοιχεία (με εφαρμογή μαθηματικού τύπου από βιβλιογραφία ΔΧΤ51/Γ "Δομικά υλικά και εξοπλισμός Κατασκευής τεχνικών έργων" Πάτρα 2003, (ΣΥΝ. 9)) αποδεικνύεται πλήρως η δυναμικότητα των ... και όσα περί του αντιθέτου αναφέρει η προσβαλλόμενη είναι απορριπτέα ως αβάσιμα και αόριστα. ... Επιπλέον για το κόστος του εκσκαφέα των 35€/h - το οποίο η Επιτροπή, χωρίς να εισφέρει καμία τεκμηρίωση, θεωρεί γενικά και αόριστα «πολύ λίγο» - επισημαίνουμε ότι έχουμε καταθέσει με την αιτιολόγησή μας δύο (2) προσφορές από τις επιχειρήσεις ... .. με ημερομηνία 1-11-22 και από ... .. με ημερομηνία 2-11-22, οι οποίες συγκλίνουν ως προς το κόστος του εκσκαφέα στα 35€/h....». Η **αναθέτουσα αρχή** στις απόψεις της δεν αναφέρει κάτι σχετικά με τις πιο πάνω αιτιάσεις της προσφεύγουσας. Από την επισκόπηση του φακέλου της υπόθεσης προκύπτει ότι οι ισχυρισμοί της προσφεύγουσας αναφορικά με το κόστος του εκσκαφέα που θα χρησιμοποιηθεί είναι βάσιμοι και ερειδόμενοι στα στοιχεία του Τεύχους της οικονομικής της προσφοράς. Τούτο διότι η προσφεύγουσα αναφέρει στην υποβληθείσα αιτιολόγηση της οικονομικής της προσφοράς το κόστος του εκσκαφέα ("...") που θα χρησιμοποιήσει για την εκτέλεση των εργασιών των Άρθρων Α.1.1, Α.1.2, Α.1.3, Α.3, Α.5, Α.15, Β.5.1 και Β.7.1.1, στα 35 €/ώρα (βλ. αρχείο «3.ΠΙΝΑΚΑΣ 1_signed.pdf», σελίδες 1-3, 5 του αρχείου pdf και αρχείο «2. ΑΜΕΣΟ ΚΟΣΤΟΣ_signed.pdf», σελίδα 1 του αρχείου pdf). Επιπλέον, προσκομίζει με την υποβληθείσα αιτιολόγηση τις προσφορές ... μηχανημάτων από την εταιρεία «... ..» (βλ. αρχείο «NO4.pdf», σελίδα 1 του αρχείου pdf,) και από την εταιρεία «... ..» (βλ. αρχείο «NO1.pdf») Με βάση τα ανωτέρω, η τιμή ... του εκσκαφέα (35,00 €/ώρα) συνιστά μέρος της υποβληθείσας αιτιολόγησης και αποδεικνύεται από τα προσαγόμενα έγγραφα, οι δε ισχυρισμοί της αναθέτουσας αρχής ότι «...στην περίπτωση που είναι ερπυστριοφόρος το υπολογιζόμενο κόστος (35 €/h = 280 €/8ωρο) είναι πολύ λίγο..» προβάλλονται αόριστα και αναπόδεικτα, και είναι συνεπώς

απορριπτέοι. Περαιτέρω, η προσφεύγουσα συνυποβάλλει με την αιτιολόγηση της οικονομικής προσφοράς τις άδειες κυκλοφορίας των προς ... .. από τους δύο προμηθευτές της «... ..» και «... ..» (βλ. αρχείο «...pdf», και αρχείο «...pdf», σελίδα 1 του αρχείου pdf). Άρα, είναι απορριπτέοι οι ισχυρισμοί της αναθέτουσας αρχής ότι δεν προκύπτει το είδος του εκσκαφέα που θα χρησιμοποιηθεί, ενόσω από τα προσκομιθέντα στοιχεία των προς ... .., προκύπτει ότι είναι τροχοφόροι/λαστιχοφόροι (βλ. σελ. 7 από 31 της από 29-3-2023 Έκθεσης του Ειδικού Επιστήμονα της ΕΑΔΗΣΥ). Τέλος, αναφορικά με την εκτιμώμενη παραγωγικότητα του εκσκαφέα που θα χρησιμοποιηθεί γίνεται δεκτό ότι από τα προσκομισθέντα στοιχεία των αδειών κυκλοφορίας των προς ... .. ναι μεν δεν προκύπτει η χωρητικότητα του κάδου των ..., ώστε να μπορεί να γίνει η επαλήθευση της υπολογισθείσας παραγωγικότητας του εκσκαφέα, στην οποία έχει προβεί η προσφεύγουσα (βλ. αρχείο «7... _signed.pdf»), ωστόσο, δεδομένου ότι η προσφεύγουσα έχει προβεί στον υπολογισμό της παραγωγικότητας, η ενδεχόμενη χωρητικότητα του κάδου αποτελεί στοιχείο δεκτικό διευκρίνησης. Από την άλλη πλευρά, η αναθέτουσα αρχή όλως αορίστως και αναποδείκτως, χωρίς άλλη τεκμηρίωση προβάλλει «...Ως προς τον Εκσκαφέα που δηλώνει ότι θα χρησιμοποιήσει [η "..."] ... η Υπηρεσία θεωρεί ότι: ... στην περίπτωση που πρόκειται για λαστιχοφόρο η παραγωγικότητά του (163,83 m³ /h) είναι πολύ μεγάλη». Άρα, οι ανωτέρω παρατηρήσεις της Επιτροπής του διαγωνισμού ως προς τις εργασίες του άρθρου Α.1.3 δεν παρίστανται βάσιμες, κατ'αποδοχή των αιτιάσεων της προσφεύγουσας και η αιτιολογία της προσβαλλόμενης απόφασης είναι μη νόμιμη και ακυρωτέα.

21. Επειδή, περαιτέρω, η αναθέτουσα αρχή απέρριψε την αιτιολόγηση της προσφεύγουσας ως προς τα άρθρα Α.4 και Β.4, υποστηρίζοντας ότι δεν δικαιολογείται το μηδενικό κόστος που δήλωσε. Πιο συγκεκριμένα, για το **άρθρο Α.4** «...» υποστηρίζει ότι δεν μπορεί να παρουσιάζει μηδενικό κόστος, καθώς χρησιμοποιούνται μηχανήματα και εργάτες που παράγουν εργασία, η οποία δεν αποζημιώνεται με άλλο άρθρο. Η προσφεύγουσα αντιτείνει ότι πρόκειται για άρθρο του Τιμολογίου χωρίς αναλυτικό τεχνικό αντικείμενο, το οποίο μάλιστα αναφέρεται σε πρόσθετη αποζημίωση του αναδόχου, για την περίπτωση που «τυχόν» απαιτηθεί η μόρφωση πρανών μετά την εκτέλεση εργασιών .... Η αναθέτουσα αρχή στις απόψεις της αναφέρει ότι «5. ...Η

άποψη της υπηρεσίας είναι ότι η εργασία της μόρφωσης πρανών σε έργα ... .. είναι πολύ σημαντική και απαραίτητη. Είναι δε πρόσθετη εργασία που αποζημιώνεται πρόσθετα λόγω της δυσκολίας που έχει και των ιδιαίτερων συνθηκών εκτέλεσής της (περισσότερος χρόνος εκτέλεσης, μικρότερη απόδοση μηχανημάτων)». Η προσφεύγουσα με το Υπόμνημά της αντικρούει τους άνω ισχυρισμούς της αναθέτουσας αρχής, επαγόμενη ότι από τις απόψεις της Υπηρεσίας δεν συνάγεται ότι θα έπρεπε η προσφεύγουσα να προβεί σε υπολογισμό επιπλέον δαπάνης για την εκτέλεση αυτής της εργασίας ούτε προκύπτει ποιά θα ήταν αυτή η επιπλέον δαπάνη. Όπως δε αναφέρει στην προσφυγή, ακόμη και αν έπρεπε να έχει υπολογιστεί κάποιο επιπλέον κόστος, αυτό θα ήταν μικρό και δεν θα επηρέαζε την κερδοφορία που έχει υπολογίσει στην αιτιολόγησή της. Σε σχέση με το τιθέμενο εν προκειμένω ζήτημα, το Τιμολόγιο Μελέτης προβλέπει τα εξής: «Άρθρο Α.4 (ΝΕΟ ΑΡΘΡΟ ΣΧΕΤ. 3.04): ... για επένδυση ...Πρόσθετη αποζημίωση, για ένα τετραγωνικό μέτρο μορφώσεως γαιώδους επιφανείας, προκειμένου να κατασκευασθεί η επένδυση διωρύγων, δεξαμενών ημερησίας εξισώσεως ή άλλου τεχνικού έργου....». Η προδιαγραφή ΕΛΟΤ ΤΠ 1501-08-01-02-00:2009 «...», η οποία εφαρμόζεται σε διαδικασίες ανάθεσης και εκτέλεσης δημοσίων έργων και μελετών από 01-03-2013 προβλέπει τα ακόλουθα: «8. Τρόπος επιμέτρησης εργασιών ...Οι εργασίες ταξινομούνται για επιμέτρηση στις παρακάτω δύο κατηγορίες: α. Εργασίες .... – εκβαθύνσεως με την παράπλευρη απόθεση των ... β. Εργασίες .... – εκβαθύνσεως με την φόρτωση των προϊόντων επί αυτοκινήτου προς μεταφορά και οριστική απόθεση ... Οι επιμετρούμενες μονάδες εργασιών συμπεριλαμβάνουν:...• Την μόρφωση του πυθμένα και των πρανών, εντός ή εκτός ύδατος, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στην μελέτη ...». Η πιο πάνω προδιαγραφή εφαρμόζεται – σύμφωνα με τα οριζόμενα στο Τιμολόγιο Μελέτης – για την εκτέλεση των εργασιών του Άρθρου Α.1 «...», δηλαδή για την εκτέλεση των εργασιών των επιμέρους Άρθρων Α.1.1, Α.1.2 και Α.1.3. Εκ των ανωτέρω προκύπτει ότι ο ισχυρισμός της προσφεύγουσας, σύμφωνα με τον οποίο «...η εργασία του Άρθρου Α.4 ...αναφέρεται σε πρόσθετη αποζημίωση του αναδόχου ... βάσει Άρθρου του Τιμολογίου που δεν περιλαμβάνει ήδη εργασία διαμόρφωσης πρανών» είναι εν μέρει ορθός, διότι – με βάση την προπαρατεθείσα προδιαγραφή ΕΛΟΤ ΤΠ 1501-08-01-02-00:2009 – η εργασία μόρφωσης

Αριθμός απόφασης: 599 /2023

πρανών συμπεριλαμβάνεται στις εργασίες ... με χρήση μηχανικού εξοπλισμού των άρθρων Α.1.1, Α.1.2 & Α.1.3 του Τιμολογίου Μελέτης και δεν αποζημιώνεται ιδιαίτερα (βλ. σελ. 21 από 31 της από 29-3-2023 Έκθεσης του Ειδικού Επιστήμονα της ΕΑΔΗΣΥ, Γεωργίου – Βασιλείου Ελευθεριάδη). Ωστόσο, η αναλυτική περιγραφή του Άρθρου Α.4 «Μόρφωση πρανών ... για επένδυση» αναφέρεται σε *«πρόσθετη αποζημίωση ... προκειμένου να κατασκευασθεί η επένδυση διωρύγων, δεξαμενών ημερησίας εξισώσεως ή άλλου τεχνικού έργου»*, δηλαδή αναφέρεται σε εργασία μόρφωσης πρανών που εξυπηρετεί το σκοπό κατασκευής συνοδών τεχνικών έργων και όχι στην εργασία μόρφωσης πρανών που επιμετράται και αποζημιώνεται στα άρθρα Α.1.1, Α.1.2 και Α.1.3 των εργασιών εκβαθύνσεων κοιτών ποταμών ή ρεμάτων με χρήση μηχανικού εξοπλισμού. Επομένως, συνάγεται ότι η εργασία του Άρθρου Α.4 αποτελεί -κατά τους βάσιμους ισχυρισμούς της αναθέτουσας αρχής - ξεχωριστή εργασία, για την οποία απαιτείται η διάθεση μηχανικού εξοπλισμού και προσωπικού από πλευράς του αναδόχου. Η υπόψη εργασία έχει προμετρηθεί στον Προϋπολογισμό Μελέτης σε ποσότητα 80.000,00 m², χωρίς την «προϋπόθεση», που επικαλείται η προσφεύγουσα («...για την περίπτωση που τυχόν απαιτηθεί η μόρφωση πρανών μετά την εκτέλεση ...»). Ως εκ τούτου, η παρατήρηση της αναθέτουσας αρχής στην προσβαλλόμενη απόφαση ότι δεν δύναται η προσφεύγουσα να υπολογίζει μηδενικό κόστος για την εργασία του άρθρου Α.4 κρίνεται ως ορθή και βάσιμη. Πλην όμως, η αναθέτουσα αρχή πέραν της άνω παρατήρησης δεν αιτήθηκε περαιτέρω διευκρινήσεις από την προσφεύγουσα στο πλαίσιο του «ουσιαστικού διαλόγου» του άρθρου 88 παρ. 3 του ν. 4412/2016 (βλ. σκ. 14 της παρούσας και την εκεί παρατιθέμενη νομολογία), ούτε κοστολόγησε την επίμαχη εργασία, ώστε να εξάγει βασίμως το συμπέρασμα ότι η προσφορά της προσφεύγουσας καθίσταται ζημιογόνος ένεκα του άνω μηδενικού κόστους, και ενώ μάλιστα η προσφεύγουσα επισημαίνει στην προσφυγή της ότι το κόστος της εν λόγω εργασίας, ακόμη και αν ήθελε κριθεί ότι έπρεπε να υπολογιστεί, είναι αμελητέο και δεν καθιστά την προσφορά της ζημιογόνο ενόψει του δηλωθέντος κέρδους στην αιτιολόγησή της. Μάλιστα, επί των άνω ισχυρισμών της προσφεύγουσας η αναθέτουσα αρχή δεν εισφέρει αιτιολογία ούτε με τις απόψεις της. Τούτων δοθέντων, η αιτιολόγηση της αναθέτουσας αρχής ως προς το κρίσιμο άρθρο Α.4, όπως διατυπώνεται στην

Αριθμός απόφασης: 599 /2023

προσβαλλόμενη απόφαση αλλά και στις απόψεις της, παρίσταται ελλιπής, άλλως πλημμελής και κατά τούτο ακυρωτέα, κατ'αποδοχή του πρώτου και δεύτερου λόγου της προσφυγής. Τούτο διότι, παρέλειψε να προσδιορίσει με σαφήνεια ότι η μηδενική κοστολόγηση του υπόψη άρθρου Τιμολογίου είναι ικανή να καταστήσει την προσφορά της προσφεύγουσας ζημιογόνα ή μη ρεαλιστική για την εκτέλεση του προκείμενου έργου. Επιπλέον, η αναθέτουσα αρχή όφειλε, σε συνέχεια της άνω παρατήρησης, να καλέσει την προσφεύγουσα σε περαιτέρω διευκρινήσεις. Τούτο διότι, εφόσον προέκυψε αμφιβολία εκ μέρους της για το ασυνήθιστα χαμηλό της προσφοράς ως προς την επίμαχη εργασία, όφειλε να ζητήσει τις διευκρινήσεις που θεωρεί ενδεδειγμένες ως προς τη σύνθεση της προσφοράς της και να εγκαθιδρύσει έναν διάλογο μαζί της πριν απορρίψει την προσφορά της ή διαφορετικά να αιτιολογήσει ειδικώς, σαφώς και επαρκώς τους λόγους για τους οποίους απέρριψε την προσφορά της, λόγω της άνω διαπιστωθείσας (μηδενικής) κοστολόγησης - πράγμα που, όπως προεκτέθηκε, δεν έχει συμβεί εν προκειμένω.

22. Επειδή, εν συνεχεία, η προσβαλλόμενη απόφαση έκρινε μη επαρκώς αιτιολογημένη την προσφορά της προσφεύγουσας, προβάλλοντας ότι το άρθρο **B.4** «...» δεν μπορεί να παρουσιάζει μηδενικό κόστος, καθώς πρέπει να χρησιμοποιηθούν κοστοβόρες τεχνικές, όπως άντληση υδάτων ή προσωρινή εκτροπή ροής. Η προσφεύγουσα αντιτείνει (σελ. 20 της προσφυγής) ότι πρόκειται για πρόσθετη τιμή της εργασίας και συνδυάζεται με τα λοιπά άρθρα περί κατασκευής συρματοκιβωτίων (της ΟΜΑΔΑΣ 8. ΕΡΓΑ ... του Τιμολογίου Μελέτης). Συγκεκριμένα, υποστηρίζει ότι πρόκειται για πρόσθετη αποζημίωση του αναδόχου στην περίπτωση τοποθέτησης ... Για το λόγο αυτό, στην αιτιολόγησή της στον πίνακα υπολογισμού του άμεσου κόστους, αναφέρει ότι πρόκειται για προσαύξηση τιμής που έχει ήδη ληφθεί υπόψη στην κοστολόγηση των αντίστοιχων άρθρων (B.2, B.3.2, B.3.3 της ΟΜΑΔΑΣ 8). Επιπλέον, ως προς τον τρόπο εκτέλεσης της εργασίας υποστηρίζει ότι πρόκειται για εργασίες που εκτελούνται κατά τους θερινούς μήνες, επισημαίνοντας τα ακόλουθα: *«...Τα συρματοκιβώτια έχουν διάσταση 1m x 1m x 1m και κατασκευάζονται εκτός ύδατος, όπως επίσης και η πλήρωσή τους. Στη συνέχεια το κάθε ένα έτοιμο κιβώτιο τοποθετείται με τη χρήση του*

Αριθμός απόφασης: 599 /2023

ίδιου εκσκαφέα εντός του ύδατος. Αυτού του είδους οι εργασίες εκτελούνται ως επί το πλείστον κατά τους θερινούς μήνες όπου η στάθμη του νερού του ... είναι εξαιρετικά χαμηλή έτσι ώστε η εκτροπή των ελάχιστων υδάτων αποτελεί εργασία ενός εκσκαφέα η οποία γίνεται ταυτόχρονα με την εργασία εκβάθυνσης και αν απαιτηθούν αντλήσεις θα είναι ελάχιστες...». Η αναθέτουσα αρχή με τις απόψεις της αντιτείνει ότι «6. ...Η άποψη της υπηρεσίας είναι ότι τα συρματοκιβώτια είναι δυνατόν να τοποθετηθούν και κατά τους φθινοπωρινούς και ανοιξιάτικους μήνες, όπου υπάρχει αρκετή ποσότητα νερού στην ..., αν προκύψει ανάγκη (...). Επίσης, η πλήρωση γίνεται όταν τοποθετηθούν τα συρματοκιβώτια στην θέση τους και όχι εκτός αυτής. Είναι δε πρόσθετη εργασία που αποζημιώνεται πρόσθετα λόγω της δυσκολίας που έχει και των ιδιαίτερων συνθηκών εκτέλεσής της (π.χ. άντληση ή εκτροπή υδάτων)». Η προσφεύγουσα με το Υπόμνημά της αντικρούει τα ανωτέρω, προβάλλοντας ότι σε όποιο χρονικό σημείο και αν γίνει η υπογραφή της σύμβασης, υπάρχει πάντα η δυνατότητα το συμβατικό Χρονοδιάγραμμα να προβλέπει την εκτέλεση εργασιών του άρθρου Β.4, κατά τη θερινή περίοδο, εφόσον προκύψει τέτοια ανάγκη. Μάλιστα, στην προσφυγή της επισημαίνει ότι το κόστος της συγκεκριμένης εργασίας (βάσει των τιμών του Τιμολογίου Μελέτης) αντιστοιχεί προς το 0,34% του προϋπολογισμού του όλου έργου, γεγονός που ουδόλως επηρεάζει την κερδοφορία της σύμβασης. Κατά τους υπολογισμούς της, το κόστος της υπόψη εργασίας ανέρχεται (σύμφωνα με την τιμή μονάδος της μελέτης) σε 6.000€, δαπάνη πολύ μικρή σε σχέση με το καθαρό όφελος που υπολογίζει (232.488,81€). Επιπρόσθετα, υποστηρίζει ότι από τεχνικής απόψεως, είναι αδόκιμη η κατασκευή συρματοκιβωτίων εντός του ύδατος, όπως προβάλλει η αναθέτουσα αρχή, με όλες τις πιθανότητες κακοτεχνιών και λαθών που ενδέχεται να προκύψουν, τη στιγμή που μπορεί η εργασία αυτή να εκτελεστεί σε στέρεο έδαφος, όπως ακριβώς περιγράφεται στην αιτιολόγησή της. Προς επιβεβαίωση των παραπάνω, επικαλείται το άρθρο Β.4 του εγκεκριμένου τιμολογίου, στο οποίο η εν λόγω εργασία περιγράφεται ως "Τοποθέτηση συρματοκιβωτίων εντός ύδατος" και όχι ως κατασκευή εντός ύδατος...».

23. Επειδή, σε σχέση με το τιθέμενο εν προκειμένω ζήτημα, στη Διακήρυξη προβλέπονται τα ακόλουθα: Στο άρθρο 7 υπό τίτλο «Εφαρμοστέα

Αριθμός απόφασης: 599 /2023

νομοθεσία» προβλέπεται ότι: «7.1 Για τη δημοπράτηση του έργου, την εκτέλεση της σύμβασης και την κατασκευή του, εφαρμόζονται οι διατάξεις των παρακάτω νομοθετημάτων, όπως ισχύουν: ...32. της με αριθμ. Δ.22/4193/2019 Απόφασης του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών (Β΄ 4607) Έγκριση εβδομήντα (70) Ελληνικών Τεχνικών Προδιαγραφών (ΕΤΕΠ), με υποχρεωτική εφαρμογή σε όλα τα Δημόσια Έργα και Μελέτες, ...». Η προδιαγραφή ΕΛΟΤ ΤΠ 1501-08-02-01-00 «...» εφαρμόζεται σε διαδικασίες ανάθεσης και εκτέλεσης δημοσίων έργων και μελετών από 01-03-2021. Η πιο πάνω προδιαγραφή εφαρμόζεται – σύμφωνα με τα οριζόμενα στο Τιμολόγιο Μελέτης – για την εκτέλεση των εργασιών του Άρθρου Β.3 «Φάτνες από συρματοπλέγμα για συρματοκυλίνδρους και συρματοκιβώτια», δηλαδή για την εκτέλεση των εργασιών των επιμέρους άρθρων Β.3.1 «Προμήθεια συρματοπλέγματος και συρμάτων συρματοκυλίνδρων και συρματοκιβωτίων», Β.3.2 «Κατασκευή φατνών συρματοκυλίνδρων και συρματοκιβωτίων» και Β.3.3 «Πλήρωση φατνών συρματοκυλίνδρων και συρματοκιβωτίων». Η περιγραφόμενη μέθοδος κατασκευής και λιθοπλήρωσης των συρματοκιβωτίων της προσφεύγουσας είναι διαφορετική από αυτήν που περιγράφεται στην προδιαγραφή ΕΛΟΤ ΤΠ 1501-08-02-01-00, καθώς σύμφωνα με την τελευταία: «*Το απαιτούμενο για την κατασκευή του κιβωτίου συρματοπλέγμα ... κόβεται στις διαστάσεις της μελέτης και αφού υψωθούν οι τέσσερις έδρες γύρω από τη βάση, συρράπτονται ισχυρά οι αντίστοιχες τέσσερις κατακόρυφες ακμές. ... Με την συρραφή των τεσσάρων ακμών ... το κιβώτιο τοποθετείται στην προβλεπόμενη θέση στο σώμα του έργου, σε επαφή με το προηγούμενο κιβώτιο. Οι ακμές των εφαπτόμενων εδρών των κιβωτίων θα συρράπτονται ισχυρά.... ...Αφού συρραφεί το κιβώτιο ακολουθεί η πλήρωσή του με υλικό ποιότητας και διαβάθμισης σύμφωνα με την παρ. 4.3 της παρούσας τεχνικής προδιαγραφής. ... Η πλήρωση των ορατών εδρών του κιβωτίου θα γίνεται χειρωνακτικά, ώστε να αποφεύγονται οι μεγάλες παραμορφώσεις...».* Δηλαδή, σύμφωνα με την περιγραφόμενη στην προδιαγραφή ΕΛΟΤ ΤΠ 1501- 08-02-01-00 μέθοδο κατασκευής, η πλήρωση του συρματοκιβωτίου λαμβάνει χώρα αφότου το συρραμμένο συρματοκιβώτιο τοποθετηθεί στην – προβλεπόμενη από τη μελέτη – θέση στο σώμα του έργου, όπως αναφέρει σχετικά και η αναθέτουσα αρχή στις απόψεις της («...η πλήρωση γίνεται όταν τοποθετηθούν τα συρματοκιβώτια στην θέση τους και

όχι εκτός αυτής...»). Συνεπώς, η περιγραφόμενη εναλλακτική μέθοδος κατασκευής και λιθοπλήρωσης των συρματοκιβωτίων της προσφεύγουσας τελεί υπό την αίρεση της έγκρισης της Υπηρεσίας, καθώς σύμφωνα με την προδιαγραφή ΕΛΟΤ ΤΠ 1501-08- 02-01-00: *«Μπορεί να γίνει αποδεκτή και άλλη μέθοδος πλήρωσης των συρματοκιβωτίων ... Κάθε εναλλακτική πρόταση του Αναδόχου, προκειμένου να γίνει αποδεκτή από την Υπηρεσία, θα πρέπει να τεκμηριώνεται επαρκώς...»* (βλ. σελ. 25 από 31 της από 29-3-2023 Έκθεσης του Γεωργίου -Βασιλείου Ελευθεριάδη). Επιπλέον, το Τεύχος της Ειδικής Συγγραφής Υποχρεώσεων προβλέπει στο Άρθρο 9ο «Μελέτη των συνθηκών κατασκευής του έργου» τα εξής: *«9.1 Η συμμετοχή στη δημοπρασία με την υποβολή της προσφοράς αποτελεί αμάχητο τεκμήριο ότι ο Ανάδοχος έχει επισκεφθεί και έχει ελέγξει πλήρως την φύση και την τοποθεσία του έργου και έχει πλήρη γνώση των γενικών και τοπικών συνθηκών της κατασκευής του, σε ό,τι αφορά τις συνθήκες εδάφους και υπεδάφους, ..., τις επικρατέστερες μετεωρολογικές συνθήκες, τις συνθήκες υπογείων υδάτων ή άλλες φυσικές συνθήκες της ...»*. Η προσφεύγουσα ισχυρίζεται για τις εργασίες κατασκευής και λιθοπλήρωσης των συρματοκιβωτίων ότι *«...εκτελούνται ως επί το πλείστον κατά τους θερινούς μήνες, όπου η στάθμη του νερού του ... είναι εξαιρετικά χαμηλή έτσι ώστε η εκτροπή των ελάχιστων υδάτων αποτελεί εργασία ενός εκσκαφέα η οποία γίνεται ταυτόχρονα με την εργασία εκβάθυνσης και αν απαιτηθούν αντλήσεις θα είναι ελάχιστες...»*, καταδεικνύοντας ότι έχει ίδια γνώση των επικρατέστερων μετεωρολογικών και τοπικών συνθηκών στην περιοχή εκτέλεσης του έργου (βλ. την από 29-3-2023 Έκθεση του Ειδικού Επιστήμονα Γεωργίου – Βασιλείου Ελευθεριάδη, σελ. 25). Τούτο μάλιστα ενισχύεται και από το γεγονός ότι, όπως αναφέρει στην αιτιολόγησή της, εκτελεί ήδη το έργο *«...»* σύμφωνα με την από 9/02/2022 σύμβαση, ποσού 877.851,35€, της ίδιας Υπηρεσίας, το οποίο βρίσκεται στην ίδια περιοχή εκτέλεσης με το παρόν έργο και ταυτόχρονα αποτελεί έργο παρόμοιας κατασκευαστικής φύσεως. Πλην όμως, στο Άρθρο Β.4 του Τιμολογίου Μελέτης, προβλέπεται ότι *«Άρθρο Β.4 (8.03): Τοποθέτηση συρματοκιβωτίων ή συρματοκυλίνδρων, εντός ύδατος ... Πρόσθετη τιμή για την τοποθέτηση συρματοκιβωτίων ή συρματοκυλίνδρων, ετοιμών με το υλικό πληρώσεως, εντός ύδατος με χρήση μηχανικών μέσων. Το παρόν άρθρο συνδυάζεται με τα λοιπά άρθρα περί κατασκευής και τοποθέτησης*

Αριθμός απόφασης: 599 /2023

συρματοκιβωτίων και συρματοκυλίνδρων του τιμολογίου ... ..». Δηλαδή, η αναθέτουσα αρχή με το ανωτέρω άρθρο, έχει προβλέψει την εργασία τοποθέτησης συρματοκιβωτίων εντός ύδατος με χρήση μηχανικών μέσων, εργασία την οποία αποζημιώνει επιπρόσθετα και συνδυαστικά με τα λοιπά άρθρα κατασκευής και λιθοπλήρωσης συρματοκιβωτίων. Επομένως, δεδομένης της πρόβλεψης εκτέλεσης εργασιών τοποθέτησης συρματοκιβωτίων εντός ύδατος στο άρθρο Β.4, όπως και της μη γνωστής εκ των προτέρων χρονικής περιόδου εκτέλεσης των εργασιών αυτών, είναι εύλογο να προβλέπεται από πλευράς της αναθέτουσας αρχής – όπως προβλέπεται σχετικά στους Γενικούς Όρους του Τιμολογίου Μελέτης – η ανάγκη προσωρινών διευθετήσεων για την αντιμετώπιση των επιφανειακών νερών, οποτεδήποτε και αν οι εργασίες αυτές εκτελεστούν (βλ. την προαναφερθείσα Έκθεση του Ειδικού Επιστήμονα της ΕΑΔΗΣΥ, σελ. 26 από 31). Τέλος, ο ισχυρισμός της προσφεύγουσας ότι «...στον πίνακα υπολογισμού του άμεσου κόστους, πρόκειται για προσαύξηση τιμής που έχει ήδη ληφθεί υπόψη στην κοστολόγηση των αντίστοιχων άρθρων (Β.2, Β.3.2, Β.3.3 της ΟΜΑΔΑΣ 8)...» δεν τεκμηριώνεται επαρκώς, καθώς i) το άρθρο Β.2 «Καθαίρεση κατασκευών από άοπλο σκυρόδεμα» δεν αφορά στις εργασίες κατασκευής και λιθοπλήρωσης συρματοκιβωτίων, και ii) στην ανάλυση κόστους ανά άρθρο στο ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ και, ειδικότερα, στην ανάλυση κόστους για τα Άρθρα Β.3.2 και Β.3.3 (βλ. αρχείο «3.ΠΙΝΑΚΑΣ 1_signed.pdf», σελίδες 4-5 του αρχείου pdf) δεν υπάρχει κάποια ιδιαίτερη μνεία στον τρόπο συμπερίληψης του πρόσθετου κόστους της εργασίας τοποθέτησης των συρματοκιβωτίων εντός ύδατος στην αναλυτική κοστολόγηση των άρθρων αυτών. Κατόπιν των ανωτέρω, ο ισχυρισμός της αναθέτουσας αρχής ότι δεν είναι αποδεκτός ο υπολογισμός μηδενικού κόστους για το άρθρο Β.4 κρίνεται ως ορθός και βάσιμος, απορριπτομένων των αντίθετων ισχυρισμών της προσφεύγουσας. Πλην όμως, η αναθέτουσα αρχή απέρριψε την προσφορά της προσφεύγουσας κρίνοντας ως μη επαρκή την αιτιολόγησή της στο άρθρο Β.4 χωρίς να προσδιορίσει ποιο είναι το κόστος της υπόψη εργασίας και εάν η παράλειψή του καθιστά την προσφορά της προσφεύγουσας ζημιογόνα, και ενώ μάλιστα η τελευταία προβάλλει ότι το κόστος της υπόψη εργασίας ακόμη και εάν ήθελε υποτεθεί ότι δεν μηδενικό, είναι σε κάθε περίπτωση αμελητέο και δεν επηρεάζει την κερδοφορία της προσφοράς της. Εξάλλου, η

Αριθμός απόφασης: 599 /2023

αναθέτουσα αρχή πέραν της παρατήρησής της περί μη ορθής μηδενικής κοστολόγησης, δεν προέβη σε υπολογισμό του κόστους της εργασίας του άρθρου Β.4, ώστε να εξάγει ασφαλές συμπέρασμα ότι το μηδενικό κόστος της υπόψη εργασίας καθιστά την προσφορά της προσφεύγουσας ζημιογόνο ή μη ρεαλιστική για την εκτέλεση του έργου, ούτε απάντησε επί των οικείων ουσιωδών ισχυρισμών της προσφεύγουσας, με αποτέλεσμα η αιτιολογία της προσβαλλόμενης, όπως συμπληρώθηκε με τις απόψεις να παρίσταται ελλιπής και ακυρωτέα. Συνεπώς, κατ' αποδοχή του πρώτου και του δεύτερου λόγου της προσφυγής, η αιτιολόγηση της αναθέτουσας αρχής παρίσταται ελλιπής, άλλως πλημμελής και ακυρωτέα και η αναθέτουσα αρχή όφειλε να καλέσει την προσφεύγουσα σε επιπρόσθετες διευκρινήσεις στο πλαίσιο του ουσιαστικού διαλόγου του άρθρου 88 παρ. 3 του ν. 4412/2016.

24. Επειδή, τέλος, η προσβαλλόμενη απόφαση απέρριψε την προσφορά της προσφεύγουσας για το λόγο ότι στα άρθρα **B.3.3 και B.5.1** δεν αναλύεται η αντιστοιχία του βάρους των λίθων σε όγκο. Η προσφεύγουσα αντιτείνει ότι στην αιτιολόγησή της και συγκεκριμένα στον πίνακα υπολογισμού άμεσου κόστους για τον υπολογισμό του κόστους του υλικού των λίθων έχει ληφθεί υπόψη η προσφορά Νο4 της ... .. Σύμφωνα με αυτήν, προσφέρθηκε τιμή για λίθους λατομείου 100-200kg ίση με 1,50€/τον. Το ειδικό βάρος των λίθων λήφθηκε ίσο με 1,60, άρα η τιμή ανά κυβικό μέτρο (μ3) είναι $1,50 \cdot 1,60 = 2,40 \text{ €/m}^3$. Αυτή είναι και η τιμή του υλικού που φαίνεται στους υπολογισμούς του ΠΙΝΑΚΑ ΑΜΕΣΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ της αιτιολόγησης. Επίσης, σύμφωνα με την ίδια προσφορά προσφέρθηκε τιμή για λίθους πλήρωσης φατνών συρματοκιβωτίων ίση με 4,00€/τον. Το ειδικό βάρος των λίθων λήφθηκε ίσο με 1,60, άρα η τιμή ανά κυβικό μέτρο (μ3) είναι $4,00 \cdot 1,60 = 6,40 \text{ €/m}^3$. Αυτή είναι και η τιμή του υλικού που φαίνεται στους υπολογισμούς του ΠΙΝΑΚΑ ΑΜΕΣΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ της αιτιολόγησης της προσφοράς της. Η αναθέτουσα αρχή με τις απόψεις της δεν αντικρούει τους άνω ισχυρισμούς της προσφεύγουσας, αντιθέτως αποδέχεται ότι τα αναλυόμενα στην αιτιολόγησή της για τα υπόψη άρθρα Β.3.3 και Β.5.1 είναι δεκτικά διευκρινήσεων. Η προσφεύγουσα προσκομίζει με την υποβληθείσα αιτιολόγηση της οικονομικής προσφοράς την προσφορά προμήθειας υλικών από την εταιρεία «... ..», ως εξής: • αρχείο «NO4.pdf», σελίδα 2 του αρχείου

Αριθμός απόφασης: 599 /2023

pdf. Από την επισκόπηση της προσφοράς της προσφεύγουσας προκύπτει ότι ναι μεν δεν έχει υποβληθεί ο σχετικός αναλυτικός υπολογισμός (δηλαδή δεν αναγράφηκε στην υποβληθείσα αιτιολόγηση της οικονομικής της προσφοράς ο πολλαπλασιασμός του ειδικού βάρους των λίθων με την εκάστοτε τιμή προσφοράς ανά ton, για τη μετατροπή σε τιμή προσφοράς ανά m³), ωστόσο εμφανίζεται το τελικό αποτέλεσμα της υπόψη μετατροπής σε τιμή ανά m³, το οποίο και χρησιμοποιείται για τον υπολογισμό του κόστους των υπόψη άρθρων του Τιμολογίου Μελέτης. Επιπλέον, υπάρχει η επισήμανση στο υποβληθέν από την προσφεύγουσα Παράρτημα II του Άμεσου Κόστους για «...ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΝΟ4 (μετατροπή σε μ3)...», για τα Άρθρα Β.3.3 «Πλήρωση φατνών .... και ...» και Β.5 «... προστασίας ... και ...», που δύναται να διευκρινιστεί – όπως προβλέπεται και στο άρθρο 88 παρ. 3 του ν.4412/2016 – με την προσκόμιση των απαιτούμενων από τις προδιαγραφές και τα συμβατικά τεύχη στοιχείων, αποδεικνύοντας το επικαλούμενο ειδικό βάρος των προς προμήθεια λίθων πλήρωσης και λιθορριπών του 1,60 ton/m³ (βλ. σελ. 30 από 31 της από 29-3-2023 Έκθεσης του κ. Γεωργίου – Βασιλείου Ελευθεριάδη). Άλλωστε, η ίδια η αναθέτουσα αρχή με τις απόψεις της αποδέχεται ότι η άνω παρατήρηση της στα εν λόγω άρθρα είναι δεκτική διευκρινήσεως. Τούτων δοθέντων μη νομίμως απέρριψε η αναθέτουσα αρχή την προσφορά της προσφεύγουσας λόγω ελλιπούς τεκμηρίωσης των υπόψη άρθρων Β.3.3. και Β.5.1, χωρίς προηγουμένως να την καλέσει σε περαιτέρω διευκρινήσεις στο πλαίσιο του άρθρου 88 παρ. 3 του ν. 4412/2016.

25. Επειδή, κατόπιν των ανωτέρω, η προδικαστική προσφυγή πρέπει να γίνει δεκτή, σύμφωνα με το σκεπτικό και να ακυρωθεί η προσβαλλόμενη απόφαση της αναθέτουσας αρχής, ως πλημμελώς αιτιολογημένη, ως προς τα σημεία που αναφέρονται στο σκεπτικό. Να αναπεμφθεί η υπόθεση στην αναθέτουσα αρχή, προκειμένου να διευκρινιστούν, κατόπιν νέας και συγκεκριμένης πρόσκλησης, τα στοιχεία της προσφοράς της προσφεύγουσας, στα οποία εντοπίστηκε μη ορθή τεκμηρίωση ή ελλιπή κοστολόγηση, κατά το σκεπτικό της παρούσας και σύμφωνα με το άρθρο 88 παρ. 3 του ν. 4412/2016.

Αριθμός απόφασης: 599 /2023

26. Επειδή σε συνέχεια της προηγούμενης σκέψης πρέπει να επιστραφεί το παράβολο της προσφεύγουσας (άρθρο 363 του ν. 4412/2016 και 5 του π.δ. 39/2017).

Για τους λόγους αυτούς

Δέχεται την προδικαστική προσφυγή, κατά το σκεπτικό.

Ακυρώνει την προσβαλλόμενη με αριθμό ... απόφαση της ... Επιτροπής, κατά το σκεπτικό και αναπέμπει την υπόθεση στην αναθέτουσα αρχή για τις οφειλόμενες ενέργειες.

Ορίζει την επιστροφή του κατατεθέντος παραβόλου.

Κρίθηκε και αποφασίσθηκε στις 5 Απριλίου 2023 και εκδόθηκε στις 24 Απριλίου 2023 στον Άγιο Ιωάννη Ρέντη.

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΕΛΕΝΗ ΣΒΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΚΥΡΙΑΖΗ